

Eiropas Savienības
Padome

Briselē, 2022. gada 3. oktobrī
(OR. en)

13079/22

Starpiestāžu lieta:
2022/0303(COD)

JUSTCIV 121
JAI 1260
CONSOM 243
COMPET 753
MI 703
FREMP 197
CODEC 1399
TELECOM 389
CYBER 311
DATAPROTECT 266

PRIEKŠLIKUMS

Sūtītājs:	Eiropas Komisijas ģenerālsekretāre, parakstījusi direktore <i>Martine DEPREZ</i>
Saņemšanas datums:	2022. gada 29. septembris
Saņēmējs:	Padomes Ģenerālsekretariāts
K-jas dok. Nr.:	COM(2022) 496 final
Temats:	Priekšlikums - EIROPAS PARLAMENTA UN PADOMES DIREKTĪVA par ārpuslīgumiskās civiltiesiskās atbildības noteikumu pielāgošanu mākslīgajam intelektam (MI atbildības direktīva)

Pielikumā ir pievienots dokuments COM(2022) 496 *final*.

Pielikumā: COM(2022) 496 *final*

EIROPAS
KOMISIJA

Briselē, 28.9.2022.
COM(2022) 496 final

2022/0303 (COD)

Priekšlikums

EIROPAS PARLAMENTA UN PADOMES DIREKTĪVA

**par ārpuslīgumiskās civiltiesiskās atbildības noteikumu pielāgošanu mākslīgajam
intelektam
(MI atbildības direktīva)**

(Dokuments attiecas uz EEZ)

{SEC(2022) 344 final} - {SWD(2022) 318 final} - {SWD(2022) 319 final} -
{SWD(2022) 320 final}

PASKAIDROJUMA RAKSTS

1. PRIEKŠLIKUMA KONTEKSTS

• Priekšlikuma pamatojums un mērķi

Šis paskaidrojuma raksts ir pievienots priekšlikumam Direktīvai par ārpuslīgumiskās civiltiesiskās atbildības noteikumu pielāgošanu mākslīgajam intelektam (MI). 2020. gadā veiktā reprezentatīvā apsekojumā¹ atbildība ir ierindojusies starp trim galvenajiem šķēršļiem MI izmantošanai Eiropas uzņēmumos. Tā tika minēta kā visbūtiskākais ārējais šķērslis (43 %) uzņēmumiem, kuri plāno ieviest mākslīgo intelektu, bet vēl nav to ieviesuši.

Savās politikas pamatnostādņēs Komisijas priekšsēdētāja Urzula fon der Leiena izklāstīja koordinētu Eiropas pieeju mākslīgajam intelektam². 2020. gada 19. februāra baltajā grāmatā par mākslīgo intelektu³ Komisija apņēmas sekmēt MI ieviešanu un, veicinot izcilību un uzticēšanos, novērst riskus, kas saistīti ar dažiem tā lietojumiem. Baltajai grāmatai pievienotajā ziņojumā par MI atbildību⁴ Komisija ir konstatējusi īpašas problēmas, ko MI rada attiecībā uz spēkā esošajiem atbildības noteikumiem. Padome 2020. gada 9. jūnija secinājumos par Eiropas digitālās nākotnes veidošanu atzinīgi vērtēja apspriešanos par politikas priekšlikumiem, kas ietverti baltajā grāmatā par MI, un aicināja Komisiju nākt klajā ar konkrētiem priekšlikumiem. Eiropas Parlaments 2020. gada 20. oktobrī pēc savas iniciatīvas pieņēma normatīvo rezolūciju saskaņā ar LESD 225. pantu, kurā tas aicināja Komisiju pieņemt priekšlikumu par MI civiltiesiskās atbildības režīmu, pamatojoties uz Līguma par Eiropas Savienības darbību⁵ (LESD) 114. pantu.

Pašreizējie valstu pieņemtie atbildības noteikumi, jo īpaši attiecībā uz atbildību par vainu, nav piemēroti, lai izskatītu prasības par saukšanu pie atbildības par kaitējumu, ko radījuši MI iespējoti ražojumi un pakalpojumi. Saskaņā ar šādiem noteikumiem cietušajiem ir jāpierāda kaitējumu nodarījušās personas nelikumīga darbība vai bezdarbība. Mākslīgā intelekta īpašo iezīmju, piemēram, sarežģītības, autonomijas un nepārredzamības (tā sauktais “melnās kastes efekts”), dēļ cietušajiem var būt sarežģīti vai pārmērīgi dārgi identificēt atbildīgo personu un pierādīt, ka ir izpildīti nosacījumi, lai prasība par saukšanu pie atbildības būtu sekmīga. Jo īpaši gadījumos, kad tiek prasīta kompensācija, cietušajiem varētu rasties ļoti augstas sākotnējās izmaksas un tie varētu saskarties ar ievērojami garāku tiesvedību salīdzinājumā ar lietām, kurās nav iesaistīts MI. Tas varētu atturēt cietušos vispār pieprasīt kompensāciju.

¹ Eiropas uzņēmumu apsekojums par tādu tehnoloģiju izmantošanu, kuru pamatā ir mākslīgais intelekts, *Ipsos* 2020. gads, galīgais ziņojums, 58. lpp. (<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/f089bbae-f0b0-11ea-991b-01aa75ed71a1>).

² https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/political-guidelines-next-commission_lv.pdf.

³ Baltā grāmata par mākslīgo intelektu. Eiropiska pieeja – izcilība un uzticēšanās, 19.2.2020. (COM(2020) 65 final).

⁴ Komisijas ziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei un Ekonomikas un sociālo lietu komitejai “Ziņojums par mākslīgo intelektu, lietu internetu un robotiku drošuma un atbildības aspektā”, 19.2.2020. (COM(2020) 64 final).

⁵ Eiropas Parlamenta 2020. gada 20. oktobra rezolūcija ar ieteikumiem Komisijai par mākslīgajam intelektam piemērojamo civiltiesiskās atbildības režīmu (2020/2014(INL)).

Šādas bažas 2022. gada 3. maija rezolūcijā par mākslīgo intelektu digitālajā laikmetā puda arī Eiropas Parlaments (EP)⁶.

Ja cietušais ceļ prasību, valsts tiesas, saskaroties ar MI īpašajām iezīmēm, nolūkā panākt cietušajam taisnīgu rezultātu var uz *ad hoc* pamata pielāgot spēkā esošo noteikumu piemērošanu. Tas radīs juridisku nenoteiktību. Uzņēmumiem būs grūti prognozēt, kā tiks piemēroti spēkā esošie atbildības noteikumi, un attiecīgi arī novērtēt un apdrošināt savu iespējamo atbildību. Attiecībā uz uzņēmumiem, kas veic pārrobežu tirdzniecību, ietekme būs lielāka, jo minētā nenoteiktība aptvers dažādas jurisdikcijas. Tas jo īpaši skars mazos un vidējos uzņēmumus (MVU), kas nevar paļauties uz iekšējo juridisko kompetenci vai kapitāla rezervēm.

Valstu MI stratēģijas liecina, ka vairākas dalībvalstis apsver vai pat konkrēti plāno likumdošanas darbības MI civiltiesiskās atbildības jomā. Tāpēc sagaidāms, ka gadījumā, ja ES nerīkosies, dalībvalstis savus valsts atbildības noteikumus pielāgos MI radītajām problēmām. Tā rezultātā būs vēl lielāka sadrumstalotība un palielināsies izmaksas uzņēmumiem, kas darbojas visā ES.

Atklātās sabiedriskās apspriešanas rezultāti, kas tika izmantoti šā priekšlikuma ietekmes novērtējumā, apstiprināja iepriekš aprakstītās problēmas. Sabiedrība uzskata, ka “melnās kastes efekts” var cietušajam radīt grūtības pierādīt vainu un cēloņsakarību, kā arī var būt neskaidrība par to, kā tiesas ar MI saistītās lietās interpretēs un piemēros spēkā esošos valstu atbildības noteikumus. Turklāt sabiedriskās apspriešanas rezultāti parādīja, ka pastāv bažas par to, kā atsevišķu dalībvalstu ierosinātās likumdošanas darbības atbildības noteikumu pielāgošanai un no tām izrietošā sadrumstalotība ietekmētu uzņēmumu, jo īpaši MVU, izmaksas, kavējot MI ieviešanu visā Savienībā.

Tādēļ šā priekšlikuma mērķis ir veicināt uzticama MI ieviešanu, lai pilnībā izmantotu tā sniegtās priekšrocības iekšējā tirgū. Šajā nolūkā priekšlikums nodrošina, ka no MI radīta kaitējuma cietušie saņem līdzvērtīgu aizsardzību kā no ražojumu radīta vispārēja kaitējuma cietušie. Turklāt tas mazina juridisko nenoteiktību uzņēmumiem, kas izstrādā vai izmanto MI, attiecībā uz to iespējamo atbildību un novērš sadrumstalotus ar MI saistītus valstu civiltiesiskās atbildības noteikumu pielāgojumus.

• **Saskanība ar pašreizējiem noteikumiem konkrētajā politikas jomā**

Šis priekšlikums ir daļa no pasākumu kopuma, kuru mērķis ir atbalstīt MI ieviešanu Eiropā, veicinot izcilību un uzticēšanos. Šis pasākumu kopums ietver trīs papildu darba virzienus:

- tiesību akta priekšlikumu, ar ko nosaka horizontālus noteikumus par mākslīgā intelekta sistēmām (MI akts)⁷;
- nozaru un horizontālo ražojumu drošuma noteikumu pārskatīšanu;
- ES noteikumus, ar ko risina ar MI sistēmām saistītas atbildības jautājumus.

⁶ Eiropas Parlamenta 2022. gada 3. maija rezolūcija par mākslīgo intelektu digitālajā laikmetā (2020/2266(INI)).

⁷ Priekšlikums – Eiropas Parlamenta un Padomes regula, kas nosaka saskaņotas normas mākslīgā intelekta jomā (Mākslīgā intelekta akts) (COM/2021/206 final).

MI akta priekšlikumā Komisija ir ierosinājusi noteikumus, kuru mērķis ir mazināt riskus drošībai un aizsargāt pamattiesības. Drošība un atbildība ir vienas monētas divas puses: tās ir spēkā dažādos brīžos, un tās viena otru pastiprina. Noteikumi, kuru mērķis ir nodrošināt drošību un aizsargāt pamattiesības, samazinās riskus, tomēr tie šos riskus nenovērsīs pilnībā⁸. Ja šāds risks īstenojas, kaitējums joprojām var rasties. Šādos gadījumos tiks piemēroti šajā priekšlikumā paredzētie atbildības noteikumi.

Efektīvi atbildības noteikumi arī sniedz ekonomisku stimulu ievērot drošības noteikumus un tādējādi palīdz novērst kaitējuma rašanos⁹. Turklāt šis priekšlikums veicina MI aktā noteikto prasību izpildi attiecībā uz augsta riska MI sistēmām, jo šo prasību neizpilde ir svarīgs elements, kas pamato pierādīšanas pienākuma atvieglošanu. Šis priekšlikums atbilst arī ierosinātajiem vispārējiem¹⁰ un nozaru ražojumu drošuma noteikumiem, kas piemērojami MI iespējotiem mašīnbūves izstrādājumiem¹¹ un radioiekārtām¹².

Attiecībā uz atbildību Komisija savā MI politikā īsteno holistisku pieeju, proti, tā ir ierosinājusi pielāgojumus attiecībā uz Produktatbildības direktīvā paredzēto ražotāja produktatbildību, kā arī mērķtiecīgu saskaņošanu saskaņā ar šo priekšlikumu. Šīs divas politikas iniciatīvas ir cieši saistītas un veido kopumu, jo to piemērošanas jomā ietilpstošās prasības attiecas uz dažāda veida atbildību. Produktatbildības direktīva attiecas uz ražotāja produktatbildību neatkarīgi no vainas, kā rezultātā tiek atlīdzināts noteiktu veidu kaitējums, ko galvenokārt cieš privātpersonas. Šis priekšlikums attiecas uz valstu prasībām par saukšanu pie atbildības, kas galvenokārt balstās uz kādas personas vainu, kuru mērķis ir atlīdzināt jebkura veida kaitējumu jebkura veida cietušajam. Šīs iniciatīvas viena otru papildina un veido kopumā efektīvu civiltiesiskās atbildības sistēmu.

Kopā šie noteikumi veicinās uzticēšanos MI (un citām digitālajām tehnoloģijām), jo tie nodrošinās, ka cietušie, kam, neraugoties uz MI aktā un citos drošuma noteikumos paredzētajām preventīvajām prasībām, ir nodarīts kaitējums, saņem efektīvu kompensāciju.

• **Saskanība ar citām Savienības politikas jomām**

Priekšlikums ir saskaņā ar Savienības vispārējo digitālo stratēģiju, jo tas palīdz veicināt tehnoloģijas, kuras darbojas cilvēku labā, kas ir viens no trim galvenajiem politikas ievirzes pīlāriem un mērķiem, kuri noteikti paziņojumā “Eiropas digitālās nākotnes veidošana”¹³.

Šajā kontekstā šā priekšlikuma mērķis ir vairogt uzticēšanos mākslīgajam intelektam un veicināt tā ieviešanu. Priekšlikums nodrošina sinerģiju ar [Kibernoturības aktu]¹⁴, kuru tas papildina un kura mērķis arī ir palielināt uzticēšanos produktiem ar digitāliem elementiem,

⁸ MI akts nepārprotami aizliedz tikai dažus MI izmantošanas gadījumus.

⁹ Komisijas dienestu darba dokuments (SWD(2021) 84 final), Ietekmes novērtējums, kas pievienots Mākslīgā intelekta aktam, 88. lpp.

¹⁰ Priekšlikums – Eiropas Parlamenta un Padomes Regula par ražojumu vispārēju drošumu (COM(2021) 346 final).

¹¹ Priekšlikums – Eiropas Parlamenta un Padomes Regula par mašīnbūves izstrādājumiem (COM(2021) 202 final).

¹² Komisijas Deleģētā regula (ES) 2022/30, kas papildina Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2014/53/ES attiecībā uz minētās direktīvas 3. panta 3. punkta pirmās daļas d), e) un f) punktā norādīto pamatprasību piemērošanu (OV L 7, 12.1.2022., 6. lpp.).

¹³ Komisijas paziņojums “Eiropas digitālās nākotnes veidošana” (COM(2020) 67 final).

¹⁴ Priekšlikums – Eiropas Parlamenta un Padomes Regula par horizontālām kiberdrošības prasībām produktiem ar digitāliem elementiem (COM(2022) 454 final).

samazinot kiberievainojamību, un nodrošināt labāku aizsardzību komerciāliem lietotājiem un patērētājiem.

Šis priekšlikums neietekmē [Digitālo pakalpojumu aktā (DPA)] paredzētos noteikumus, kuri nodrošina visaptverošu un pilnībā saskaņotu satvaru uzticamības pārbaudes pienākumiem attiecībā uz tiešsaistes platformu veiktu algoritmisko lēmumu pieņemšanu, ieskaitot tajā paredzēto starpniecības pakalpojumu sniedzējiem piemērojamo atbrīvojumu no atbildības.

Turklāt šis priekšlikums veicina mākslīgā intelekta ieviešanu, un tādējādi tas ir saistīts ar ES Datu stratēģijas¹⁵ iniciatīvām. Tas arī stiprina Savienības lomu globālo normu un standartu veidošanā un veicina uzticamu MI, kas atbilst Savienības vērtībām un interesēm.

Priekšlikums ir arī netieši saistīts ar Eiropas zaļo kursu¹⁶. Konkrētāk, digitālās tehnoloģijas, to skaitā MI, ir izšķirīgs faktors zaļā kursa ilgtspējas mērķu sasniegšanai dažādās nozarēs (ieskaitot veselības aprūpi, transportu, vidi un lauksaimniecību).

- **Būtiska ekonomiskā, sociālā un vidiskā ietekme**

Direktīva veicinās MI ieviešanu. Nosacījumus MI tehnoloģiju ieviešanai un attīstībai iekšējā tirgū var ievērojami uzlabot, veicot saskaņotus pasākumus ES līmenī, ar ko novērš sadrumstalotību un palielina juridisko noteiktību, pretstatā iespējamām valstu līmenī veiktiem atbildības noteikumu pielāgojumiem. Šā priekšlikuma ietekmes novērtējuma pamatā esošajā ekonomiskajā pētījumā¹⁷ ir sniegta piesardzīga aplēse un secināts, ka mērķtiecīgiem MI civiltiesiskās atbildības saskaņošanas pasākumiem būtu pozitīva ietekme uz attiecīgās pārrobežu tirdzniecības produkcijas vērtību, kura salīdzinājumā ar pamatscenāriju pieaugtu par 5–7 %. Šo pievienoto vērtību galvenokārt radītu mazāka sadrumstalotība un lielāka juridiskā noteiktība attiecībā uz ieinteresēto personu iespējamo atbildību. Tādējādi samazinātos ieinteresēto personu juridiskās informācijas/pārstāvības, iekšējās riska pārvaldības un atbildības nodrošināšanas izmaksas, tiktu atvieglota finanšu plānošana, kā arī riska aplēšana apdrošināšanas vajadzībām un radīta iespēja uzņēmumiem, jo īpaši MVU, izpētīt jaunus pārrobežu tirgus. Balstoties uz tā Eiropas Savienības MI tirgus kopējo vērtību, ko skar ar atbildību saistītās problēmas, kuras apskatītas šajā direktīvā, tiek lēsts, ka direktīva radīs papildu tirgus vērtību aptuveni 500 milj.–1,1 mljrd. EUR apmērā.

Attiecībā uz sociālo ietekmi – direktīva vairo sabiedrības uzticēšanos MI tehnoloģijām un uzlabos piekļuvi efektīvai tiesu sistēmai. Tā veicinās efektīvu un MI specifiskai pielāgotu civiltiesiskās atbildības režīmu, kurā pamatotas prasības par kaitējuma atlīdzināšanu ir sekmīgas. Lielāka sabiedrības uzticēšanās būtu izdevīga arī visiem uzņēmumiem MI vērtību ķēdē, jo iedzīvotāju uzticēšanās stiprināšana veicinās MI ātrāku ieviešanu. Pateicoties atbildības noteikumu stimulējošajai ietekmei, ar atbildību saistīto nepilnību novēršana netieši sniegtu labumu arī visiem iedzīvotājiem, jo tiktu palielināts veselības aizsardzības un drošības līmenis (LESD 114. panta 3. punkts) un likvidēti veselības apdraudējuma avoti (LESD 168. panta 1. punkts).

Attiecībā uz vidisko ietekmi paredzams arī, ka direktīva palīdzēs sasniegt attiecīgos ilgtspējīgas attīstības mērķus (IAM) un mērķrādītājus. MI lietojumu ieviešana nāk par labu

¹⁵ Komisijas paziņojums “Eiropas datu stratēģija” (COM(2020) 66 final).

¹⁶ Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Eiropadomei, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Eiropas zaļais kurss” (COM(2019) 640 final).

¹⁷ Deloitte, pētījums, kas atbalsta Komisijas ietekmes novērtējumu par atbildību mākslīgā intelekta jomā, 2021. gads (“ekonomikas pētījums”).

videi. Piemēram, MI sistēmas, ko izmanto procesa optimizācijā, padara procesus ekonomiskākus (piemēram, samazinot nepieciešamo mēslošanas līdzekļu un pesticīdu daudzumu, vienādam produkcijas apjomam patērējot mazāk ūdens utt.). Direktīvai būtu pozitīva ietekme arī uz IAM, jo efektīvi tiesību akti par pārredzamību, pārskatatbildību un pamattiesībām novirzīs MI potenciālu, lai indivīdi un sabiedrība to varētu izmantot virzībā uz IAM sasniegšanu.

2. JURIDISKAIS PAMATS, SUBSIDIARITĀTE UN PROPORCIONALITĀTE

• Juridiskais pamats

Priekšlikuma juridiskais pamats ir LESD 114. pants, kurā paredzēta pasākumu pieņemšana iekšējā tirgus izveides un darbības nodrošināšanai.

Šā priekšlikuma mērķis ir risināt problēmas, jo īpaši juridisko nenoteiktību un juridisko sadrumstalotību, kas kavē iekšējā tirgus attīstību un tādējādi rada būtiskus šķēršļus MI iespējotu ražojumu un pakalpojumu pārrobežu tirdzniecībai.

Priekšlikumā ir aplūkoti šķēršļi, kas izriet no tā, ka uzņēmumiem, kuri vēlas ražot, izplatīt un ekspluatēt MI iespējotus ražojumus un pakalpojumus pāri robežām, nav skaidrs, vai un kā spēkā esošie atbildības režīmi attiecas uz MI radītu kaitējumu. Šī neskaidrība jo īpaši pastāv attiecībā uz dalībvalstīm, uz kurām uzņēmumi eksportēs vai kurās tie izmantos savus ražojumus un pakalpojumus. Pārrobežu kontekstā no neatļautas darbības izrietošai ārpuslīgumiskajai atbildībai pēc noklusējuma tiek piemēroti tās valsts tiesību akti, kurā radies kaitējums. Šiem uzņēmumiem ir svarīgi zināt attiecīgos atbildības riskus un jāspēj apdrošināties pret tiem.

Turklāt ir skaidras pazīmes, kas liecina, ka vairākas dalībvalstis apsver vienpusējus likumdošanas pasākumus, lai risinātu īpašās problēmas, ko MI rada attiecībā uz atbildību. Piemēram, Čehijas¹⁸, Itālijas¹⁹, Maltas²⁰, Polijas²¹ un Portugāles²² pieņemtajās MI stratēģijās ir minētas iniciatīvas atbildības precizēšanai. Ņemot vērā lielās atšķirības starp dalībvalstīs spēkā esošajiem civiltiesiskās atbildības noteikumiem, visticamāk, ar MI saistīti valsts pasākumi attiecībā uz atbildību tiks īstenoti, izmantojot atšķirīgās valstu pieejas, un tādējādi palielinātu sadrumstalotību.

Tāpēc tikai valsts līmenī veikta atbildības noteikumu pielāgošana palielinātu šķēršļus MI iespējotu ražojumu un pakalpojumu ieviešanai iekšējā tirgū un veicinātu vēl lielāku sadrumstalotību.

¹⁸ Čehijas Republikas MI stratēģija, 2019. gads: https://www.mpo.cz/assets/en/guidepost/for-the-media/press-releases/2019/5/NAIS_eng_web.pdf; *AI Watch*, 'National strategies on Artificial Intelligence – A European perspective', 2021 edition – a JRC-OECD report: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/619fd0b5-d3ca-11eb-895a-01aa75ed71a1>, 41. lpp.

¹⁹ *Strategia per l'innovazione tecnologica e la digitalizzazione del Paese*, 2025. gads: <https://assets.innovazione.gov.it/1610546390-midbook2025.pdf>.

²⁰ *Deloitte*, pētījums, kas atbalsta Komisijas ietekmes novērtējumu par atbildību mākslīgā intelekta jomā, 2021. gads, 96. lpp.

²¹ *Sk. Polityka Rozwoju Sztucznej. Inteligencji w Polsce na lata 2019 – 2027* (Mākslīgā intelekta attīstības politika Polijā 2019.–2027. gadam) (www.gov.pl/attachment/0aa51cd5-b934-4bcb-8660-bfecb20ea2a9), 102. un 103. lpp.

²² *AI Portugal 2030*: https://www.incode2030.gov.pt/sites/default/files/julho_incode_brochura.pdf; *AI Watch*, *op. cit.*, 113. lpp.

- **Subsidiaritāte**

Šā priekšlikuma mērķus nevar pienācīgi sasniegt valstu līmenī, jo atšķirīgi valsts noteikumi palielinātu juridisko nenoteiktību un sadrumstalotību un tādējādi radītu šķēršļus MI iespējotu ražojumu un pakalpojumu ieviešanai iekšējā tirgū. Juridiskā nenoteiktība jo īpaši ietekmētu uzņēmumus, kas darbojas pāri robežām, jo nozīmētu papildu juridiskās informācijas/pārstāvības nepieciešamību, riska pārvaldības izmaksas un negūtus ieņēmumus. Tajā pašā laikā atšķirīgi valstu noteikumi, kas attiecas uz prasībām par MI radīta kaitējuma atlīdzināšanu, uzņēmumiem palielinātu darījumu izmaksas, jo īpaši pārrobežu tirdzniecībā, un tādējādi radītu būtiskus šķēršļus iekšējā tirgū. Turklāt juridiskā nenoteiktība un sadrumstalotība nesamērīgi ietekmē jaunuzņēmumus un MVU, kas veido lielāko daļu uzņēmumu un ir galvenie investīciju veicēji attiecīgajos tirgos.

Nepastāvot saskaņotiem ES noteikumiem par MI sistēmu radīta kaitējuma atlīdzināšanu, MI sistēmu sagādātāji, operatori un lietotāji, no vienas puses, un cietušās personas, no otras puses, saskartos ar 27 atšķirīgiem atbildības režīmiem, kā rezultātā aizsardzības līmenis būtu atšķirīgs un tiktu izkropļota konkurence starp dažādu dalībvalstu uzņēmumiem.

Saskaņoti pasākumi ES līmenī ievērojami uzlabotu apstākļus MI tehnoloģiju ieviešanai un attīstībai iekšējā tirgū, jo tie novērstu sadrumstalotību un palielinātu juridisko noteiktību. Šo pievienoto vērtību galvenokārt radītu mazāka sadrumstalotība un lielāka juridiskā noteiktība attiecībā uz ieinteresēto personu iespējamo atbildību. Turklāt konsekventi sasniegt vēlamu rezultātu, proti, veicināt patērētāju uzticēšanos MI iespējotiem ražojumiem un pakalpojumiem, var tikai ar ES rīcību, novēršot nepilnības attiecībā uz atbildību, kuras saistītas ar MI īpašajām iezīmēm iekšējā tirgū. Tādējādi tiktu nodrošināts saskaņots (minimālais) aizsardzības līmenis visiem cietušajiem (personām un uzņēmumiem) un pastāvīgs stimuls novērst kaitējumu un nodrošināt pārskatatbildību.

- **Proporcionalitāte**

Priekšlikuma pamatā ir pakāpeniska pieeja. Pirmajā posmā mērķi tiek sasniegti ar minimāli invazīvu pieeju; otrajā posmā atkārtoti tiek izvērtēta nepieciešamība pēc stingrākiem vai plašākiem pasākumiem.

Pirmais posms aprobežojas ar pierādīšanas pienākumu pasākumiem, ar kuriem risina konstatētās ar MI saistītās problēmas. Šā posma pamatā ir spēkā esošie būtiskie atbildības nosacījumi, kas ietverti valstu noteikumos, piemēram, cēloņsakarība vai vaina, bet galvenā uzmanība tajā tiek pievērsta mērķtiecīgiem, ar pierādījumiem saistītiem pasākumiem, kas nodrošina, ka cietušajiem ir tāds pats aizsardzības līmenis kā ar MI sistēmām nesaistītās lietās. Turklāt, no valstu tiesību aktos pieejamajiem dažādajiem pierādīšanas pienākuma atvieglošanas rīkiem²³, šajā priekšlikumā tiek izmantotas atspēkojamas prezumpcijas, jo tas ir rīks, kas rada vismazāko intervenci. Šādas prezumpcijas parasti ir atrodamas valstu atbildības sistēmās, un tās līdzsvaro prasītāju un atbildētāju intereses. Tajā pašā laikā tās ir izstrādātas, lai stimulētu Savienības vai valstu līmenī spēkā esošo rūpības pienākumu izpildi. Priekšlikums nenoved pie apgrieztās pierādīšanas pienākuma, lai novērstu to, ka MI sistēmu sagādātāji, operatori un lietotāji tiek pakļauti lielākiem atbildības riskiem, kas var kavēt inovāciju un samazināt MI iespējotu ražojumu un pakalpojumu ieviešanu.

²³ Galvenokārt atbildība neatkarīgi no vainas, apgrieztās pierādīšanas pienākums vai pierādīšanas pienākuma atvieglojumi, proti, neatspēkojamas vai atspēkojamas prezumpcijas.

Priekšlikumā iekļautajā otrajā posmā tiek nodrošināts, ka pirmā posma ietekmes novērtējumā attiecībā uz cietušo aizsardzību un MI ieviešanu, atkārtoti izvērtējot nepieciešamību saskaņot citus prasību par kaitējuma atlīdzināšanu elementus vai citus rīkus, kas saistīti ar prasībām par saukšanu pie atbildības, tostarp situācijās, kad atbildība neatkarīgi no vainas būtu piemērotāka, kā to pieprasījis Eiropas Parlaments, tiek ņemta vērā turpmākā tehnoloģiskā, regulējuma un judikatūras attīstība. Šādā novērtējumā, visticamāk, tiktu apsvērts, vai šāda saskaņošana būtu jāapvieno ar obligāto apdrošināšanu, lai nodrošinātu efektivitāti.

- **Juridiskā instrumenta izvēle**

Direktīva ir vispiemērotākais instruments šim priekšlikumam, jo tā nodrošina vēlamo saskaņošanu un juridisko noteiktību un vienlaikus arī elastību, lai dalībvalstis saskaņotos pasākumus bez sarežģījumiem varētu iekļaut valsts atbildības režīmos.

Obligāts instruments novērstu no daļējas īstenošanas vai no neīstenošanas izrietošas nepilnības attiecībā uz aizsardzību. Lai gan nesaistošs instruments nozīmētu mazāku iejaukšanos, maz ticams, ka tas efektīvi risinātu konstatētās problēmas. Nesaistošu instrumentu īstenošanas līmeni ir grūti paredzēt, un nav pietiekamu pazīmju, ka ieteikums būs pietiekami pārliecinošs, lai nodrošinātu valsts tiesību aktu konsekventu pielāgošanu.

Šāda iedarbība ir vēl mazāk iespējama attiecībā uz pasākumiem, kas attiecas uz privāttiesībām, kuras ietver noteikumus par ārpuslīgumisko atbildību. Šai nozarei ir raksturīgas senas juridiskās tradīcijas, kuru dēļ dalībvalstis nelabprāt vēlas īstenot saskaņotas reformas, ja vien nepastāv skaidras izredzes, ka saistošs ES instruments nodrošinās iekšējā tirgus priekšrocības, vai vajadzība pielāgoties jaunām digitālās ekonomikas tehnoloģijām.

Vēl viens iemesls, kāpēc ieteikuma konsekventa īstenošana ir maz ticama, ir pastāvošās ievērojamās atšķirības starp dalībvalstu atbildības regulējumiem.

1. *EX POST* IZVĒRTĒJUMU, APSPRIEŠANOS AR IEINTERESĒTAJĀM PERSONĀM UN IETEKMES NOVĒRTĒJUMU REZULTĀTI

- **Apspriešanās ar ieinteresētajām personām**

Tika īstenota plašas apspriešanās stratēģija, lai nodrošinātu, ka visā šā priekšlikuma politikas ciklā, piedalās plašs ieinteresēto personu loks. Apspriešanās stratēģijas pamatā bija gan sabiedriskās apspriešanas, gan vairākas mērķtiecīgas apspriešanās (tīmekļsemināri, divpusējas diskusijas ar uzņēmumiem un dažādām organizācijām).

Sabiedriskajā apspriešanā par balto grāmatu par MI un Komisijas ziņojumu par drošumu un atbildību tika apspriesti sākotnēji jautājumi par atbildību, bet pēc tam no 2021. gada 18. oktobra līdz 2022. gada 10. janvārim tiešsaistē tika rīkota īpaša sabiedriskā apspriešana, kuras mērķis bija apkopot viedokļus no dažādām ieinteresētajām personām, to skaitā patērētājiem, pilsoniskās sabiedrības organizācijām, nozares apvienībām, uzņēmumiem, ieskaitot MVU, un publiskajām iestādēm. Pēc visu saņemto atbilžu analīzes Komisija savā tīmekļa vietnē publicēja rezultātu kopsavilkumu un individuālās atbildes²⁴.

²⁴ Tos var apskatīt šajā vietnē <https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12979-Civil-liability-adapting-liability-rules-to-the-digital-age-and-artificial-intelligence/public-consultation_lv>.

Kopā tika saņemtas 233 atbildes no respondentiem 21 dalībvalstīs, kā arī trešās valstīs. Kopumā lielākā daļa ieinteresēto personu apstiprināja problēmas attiecībā uz pierādīšanas pienākumu, juridisko nenoteiktību un sadrumstalotību un atbalstīja rīcību ES līmenī.

ES iedzīvotāji, patērētāju organizācijas un akadēmiskās iestādes pārliecinoši apstiprināja, ka ir vajadzīga ES rīcība, lai mazinātu problēmas cietušajiem attiecībā uz pierādīšanas pienākumu. Uzņēmumi atzina, ka neskaidrība par atbildības noteikumu piemērošanu rada negatīvu ietekmi, bet bija piesardzīgāki un lūdza veikt mērķtiecīgus pasākumus, lai novērstu inovācijas ierobežošanu.

Līdzīga situācija bija vērojama attiecībā uz politikas risinājumiem. ES iedzīvotāji, patērētāju organizācijas un akadēmiskās iestādes stingri atbalstīja pasākumus attiecībā uz pierādīšanas pienākumu un atbildības neatkarīgi no vainas saskaņošanu apvienojumā ar obligāto apdrošināšanu. Uzņēmumu viedokļi par politikas risinājumiem atšķīrās vairāk, daļēji atkarībā no to lieluma. Lielākā daļa atbilžu iesniegušo uzņēmumu uzskatīja, ka atbildība neatkarīgi no vainas nav samērīga. Pierādīšanas pienākuma atvieglošanas saskaņošana guva lielāku atbalstu, jo īpaši MVU vidū. Tomēr uzņēmumi brīdināja, ka pierādīšanas pienākumu nevajadzētu pārnest pilnībā.

Tāpēc vēlams politikas risinājums tika izstrādāts un pilnveidots, ņemot vērā visā ietekmes novērtējuma procesā no ieinteresētajām personām saņemtās sauksmes, lai panāktu līdzsvaru starp visu attiecīgo ieinteresēto personu grupu paustajām vajadzībām un bažām.

• **Ekspertu atzinumu pieprasīšana un izmantošana**

Priekšlikums balstās uz četrus gadus ilgušu analīzi un ieinteresēto personu, to skaitā akadēmisko aprindu, uzņēmumu, patērētāju apvienību, dalībvalstu un iedzīvotāju, ciešu iesaisti. Sagatavošanas darbs sākās 2018. gadā, kad tika izveidota Atbildības un jauno tehnoloģiju ekspertu grupa (Jauno tehnoloģiju apakšgrupa). Ekspertu grupa 2019. gada novembrī sagatavoja ziņojumu²⁵, kurā novērtētas problēmas, ko dažas MI iezīmes rada attiecībā uz valstu civiltiesiskās atbildības noteikumiem.

Ekspertu grupas ziņojumā sniegto informāciju papildināja trīs papildu ārējie pētījumi:

- salīdzinošo tiesību pētījums, kura pamatā ir salīdzinoša Eiropas deliktu tiesību juridiskā analīze, galveno uzmanību pievēršot galvenajiem ar MI saistītajiem jautājumiem²⁶;
- uzvedības ekonomikas pētījums par to, kā mērķtiecīgi atbildības režīma pielāgojumi ietekmē patērētāju lēmumu pieņemšanu, jo īpaši viņu uzticēšanos un gatavību izmantot MI iespējotus ražojumus un pakalpojumus²⁷;

²⁵ *Liability for artificial intelligence and other emerging digital technologies*, 2019. gada novembris, <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/1c5e30be-1197-11ea-8c1f-01aa75ed71a1/language-en>.

²⁶ *Karner/Koch/Geistfeld, Comparative Law Study on Civil Liability for Artificial Intelligence*, 2021. gads, <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/8a32ccc3-0f83-11ec-9151-01aa75ed71a1/language-en>.

²⁷ *Kantar, Behavioural Study on the link between challenges of Artificial Intelligence for Member States' civil liability rules and consumer attitudes towards AI-enabled products and services*, galīgais ziņojums, 2021. gads.

- ekonomikas pētījums²⁸, kas aptver vairākus jautājumus: ar kādām problēmām, mēģinot panākt nodarītā kaitējuma atlīdzināšanu, saskaras no MI lietojumiem cietušie, salīdzinājumā ar tiem, kas cietuši no ierīcēm, kuras nav MI ierīces; vai un cik lielā mērā uzņēmumiem nav skaidrības par spēkā esošo atbildības noteikumu piemērošanu to darbībām, kas saistītas ar MI, un vai juridiskās nenoteiktības ietekme var kavēt investīcijas mākslīgajā intelektā; vai vēl lielāka valsts atbildības tiesību aktu sadrumstalotība samazinātu MI lietojumu un pakalpojumu iekšējā tirgus efektivitāti un vai un cik lielā mērā dažu valsts civiltiesiskās atbildības aspektu saskaņošana ar ES tiesību aktiem samazinātu šīs problēmas un atvieglotu MI tehnoloģiju vispārēju ieviešanu ES uzņēmumos.

• Ietekmes novērtējums

Saskaņā ar labāka regulējuma politiku Komisija veica šā priekšlikuma ietekmes novērtējumu, kuru izskatīja Komisijas Regulējuma kontroles padome. Regulējuma kontroles padomes 2022. gada 6. aprīļa sanāksmē tika pieņemts pozitīvs atzinums ar komentāriem.

Tika izvērtēti trīs politikas risinājumi.

1. politikas risinājums. Trīs pasākumi, ar ko atvieglo pierādīšanas pienākumu cietušajiem, kuri mēģina pamatot savu prasību par saukšanu pie atbildības.

2. politikas risinājums. 1. risinājuma pasākumi + noteikumu par atbildību neatkarīgi no vainas saskaņošana attiecībā uz MI izmantošanas gadījumiem ar konkrētu riska profilu, apvienojumā ar obligāto apdrošināšanu.

3. politikas risinājums. Pakāpeniska pieeja, ko veido:

- pirmais posms – 1. risinājuma pasākumi;
- otrais posms – pārskatīšanas mehānisms, kura mērķis jo īpaši ir atkārtoti izvērtēt nepieciešamību saskaņot atbildību neatkarīgi no vainas attiecībā uz MI izmantošanas gadījumiem ar konkrētu riska profilu (iespējams, apvienojumā ar obligāto apdrošināšanu).

Šie politikas risinājumi tika salīdzināti, izmantojot vairāku kritēriju analīzi un ņemot vērā to efektivitāti, lietderīgumu, saskanību un samērīgumu. Vairāku kritēriju un jutīguma analīzes rezultāti liecina, ka 3. politikas risinājumam, kas atvieglo pierādīšanas pienākumu ar MI saistītās prasībās, un mērķtiecīga pārskatīšana attiecībā uz atbildību neatkarīgi no vainas, iespējams, apvienojumā ar obligāto apdrošināšanu, ir vislabākie rezultāti, un tāpēc tas ir vēlamais politikas risinājums šim priekšlikumam.

Vēlamais politikas risinājums nodrošinātu, ka no MI iespējotiem ražojumiem un pakalpojumiem cietušie (fiziskas personas, uzņēmumi un citi publiski vai privāti subjekti), ir ne mazāk aizsargāti kā no tradicionālajām tehnoloģijām cietušie. Tas palielinātu uzticēšanos MI un veicinātu tā ieviešanu.

Turklāt tas mazinātu juridisko nenoteiktību un novērstu sadrumstalotību, un tādējādi palīdzētu tiem uzņēmumiem, it īpaši MVU, kas vēlas pilnībā izmantot ES vienotā tirgus potenciālu un

²⁸ Deloitte, pētījums, kas atbalsta Komisijas ietekmes novērtējumu par atbildību mākslīgā intelekta jomā, 2021. gads.

ievieš MI iespējotus ražojumus un pakalpojumus pāri robežām. Vēlamais politikas risinājums arī rada labākus nosacījumus apdrošinātājiem, lai tie varētu piedāvāt segumu ar MI saistītām darbībām, kas uzņēmumiem, jo īpaši MVU, ir nepieciešams risku pārvaldīšanai. Tiek lēsts, ka vēlamais politikas risinājums 2025. gadā MI tirgus vērtību ES27 palielinātu par aptuveni 500 milj.–1,1 mljrd. EUR.

- **Pamattiesības**

Viena no svarīgākajām civiltiesiskās atbildības noteikumu funkcijām ir nodrošināt, ka cietušie var pieprasīt kompensāciju. Garantējot efektīvu kompensāciju, šie noteikumi palīdz aizsargāt tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību un taisnīgu tiesu (ES Pamattiesību hartas 47. pants, turpmāk tekstā – “harta”) un vienlaikus iespējamām atbildīgajām personām rada stimulu novērst kaitējumu, lai izvairītos no atbildības.

Ar šo priekšlikumu Komisijas cenšas nodrošināt, ka no MI radīta kaitējuma cietušajiem saskaņā ar civiltiesiskās atbildības noteikumiem ir līdzvērtīgs aizsardzības līmenis kā no tāda kaitējuma cietušajiem, kas nodarīts bez MI iesaistes. Priekšlikums ļaus privātpersonām efektīvi īstenot pamattiesības un saglabās tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību gadījumos, kad ir īstenojušies ar MI saistīti riski. Priekšlikums jo īpaši palīdzēs aizsargāt pamattiesības, piemēram, tiesības uz dzīvību (hartas 2. pants), tiesības uz fizisko un garīgo neaizskaramību (3. pants) un tiesības uz īpašumu (17. pants). Turklāt atkarībā no katras dalībvalsts civiltiesību sistēmas un tradīcijām cietušie varēs prasīt atlīdzināt kaitējumu, kas nodarīts, pārkāpjot citas juridiskās intereses, piemēram, cilvēka cieņu (hartas 1. un 4. pants), privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību (7. pants), tiesības uz vienlīdzību (20. pants) un diskriminācijas aizliegumu (21. pants).

Turklāt šis priekšlikums papildina citus Komisijas MI politikas virzienus, kuru pamatā ir preventīvas regulatīvās un uzraudzības prasības, kuru tiešais mērķis ir novērst pamattiesību pārkāpumus (piemēram, diskrimināciju). Tie ir MI akts, Vispārīgā datu aizsardzības regula, Digitālo pakalpojumu akts un ES tiesību akti par nediskrimināciju un vienlīdzīgu attieksmi. Tajā pašā laikā šis priekšlikums nerada un nesaskaņo dažādu tādu subjektu rūpības pienākumus vai atbildību, kuru darbību reglamentē minētie tiesību akti, un tādējādi tas nerada pamatu jaunām prasībām par saukšanu pie atbildības un neietekmē šajos citos tiesību aktos paredzētos atbrīvojumus no atbildības. Šis priekšlikums tikai atvieglo no MI sistēmu radīta kaitējuma cietušo pierādīšanas pienākumu prasībās, kuru pamatā var būt valsts tiesību akti vai šie citi ES tiesību akti. Papildinot šos citus virzienus, šis priekšlikums aizsargā cietušo tiesības uz kompensāciju saskaņā ar privāttiesībām, tai skaitā kompensāciju par pamattiesību pārkāpumiem.

4. IETEKME UZ BUDŽETU

Šis priekšlikums neietekmēs Eiropas Savienības budžetu.

5. CITI ELEMENTI

- **Īstenošanas plāni un uzraudzība, izvērtēšana, uzraudzības programma un mērķtiecīga pārskatīšana**

Šajā priekšlikumā ir ierosināta pakāpeniska pieeja. Lai nodrošinātu, ka otrajā posmā veicamās mērķtiecīgās pārskatīšanas vajadzībām ir pieejami pietiekami pierādījumi, Komisija izstrādās uzraudzības plānu, kurā būs sīki aprakstīts, kā un cik bieži tiks vākti dati un citi nepieciešamie pierādījumi.

Uzraudzības mehānisms varētu aptvert šādu veidu datus un pierādījumus:

- dalībvalstu ziņojumi un informācijas apmaiņa par to pasākumu piemērošanu, ar ko atvieglo pierādīšanas pienākumu valsts tiesu procedūrās vai strīdu alternatīvas izšķiršanas procedūrās;
- informācija, ko Komisija vai tirgus uzraudzības iestādes vāc saskaņā ar MI aktu (jo īpaši 62. pantu) vai citiem attiecīgiem instrumentiem;
- informācija un analīze, kas palīdz izvērtēt MI aktu un ziņojumus, kas Komisijai jānogatavo par minētā akta īstenošanu;
- informācija un analīze, kas palīdz novērtēt attiecīgos turpmākos politikas pasākumus saskaņā ar “vecās pieejas” tiesību aktiem drošības jomā, lai nodrošinātu, ka Savienības tirgū laistie produkti atbilst augstām veselības, drošuma un vides prasībām;
- informācija un analīze, kas pamato Komisijas ziņojumu par Mehānisko transportlīdzekļu apdrošināšanas direktīvas piemērošanu tehnoloģiskajai attīstībai (jo īpaši autonomiem un pusautonomiem transportlīdzekļiem) saskaņā ar tās 28.c panta 2. punkta a) apakšpunktu.

- **Detalizēts konkrētu priekšlikuma noteikumu skaidrojums**

1. PRIEKŠMETS UN PIEMĒROŠANAS JOMA (1. PANTS)

Šīs direktīvas mērķis ir uzlabot iekšējā tirgus darbību, nosakot vienotas prasības attiecībā uz dažiem ārpuslīgumiskās civiltiesiskās atbildības aspektiem par kaitējumu, kas nodarīts, izmantojot MI sistēmas. Tā ir turpinājums Eiropas Parlamenta rezolūcijai 2020/2014(INL), un ar to privātās tiesības tiek pielāgotas no pārkārtošanās uz digitālo ekonomiku izrietošajām vajadzībām.

Nemot vērā pierādīšanas pienākuma jautājuma būtību un MI īpašās iezīmes, kas rada problēmas attiecībā uz spēkā esošajiem atbildības noteikumiem, piemērotu juridisko instrumentu izvēle ir ierobežota. Šajā sakarā šī direktīva, izmantojot informācijas izpaušanu un atspēkojamas prezumpcijas, ļoti mērķtiecīgi un samērīgi atvieglo pierādīšanas pienākumu. Tā personām, kas prasa atlīdzināt kaitējumu, paredz iespēju iegūt informāciju par augsta riska MI sistēmām, kura jāreģistrē/jādokumentē saskaņā ar MI aktu. Turklāt, pateicoties atspēkojamajām prezumpcijām, personām, kas prasa atlīdzināt MI sistēmu radītu kaitējumu, būs samērīgāks pierādīšanas pienākums un iespēja gūt panākumus pamatotās prasībās par saukšanu pie atbildības.

Šādi rīki nav jaunums; tie ir atrodamī valsts tiesību sistēmās. Tādējādi šie valsts rīki ir noderīgi atsaucē punkti par to, kā MI radītās problēmas attiecībā uz spēkā esošajiem atbildības noteikumiem risināt tādā veidā, kas pēc iespējas mazāk iejaucas dažādajos valsts tiesiskajos regulējumos.

Turklāt, atbildot uz jautājumu par tālejošākām izmaiņām, piemēram, apgrieztās pierādīšanas pienākumu vai neatspēkojamu prezumpciju, uzņēmumi apspriešanās laikā sniedza negatīvas atsauksmes. Par pragmatisku un piemērotu veidu, kā pēc iespējas mērķtiecīgāk un samērīgāk palīdzēt cietušajiem izpildīt pierādīšanas pienākumu, tika izvēlēti mērķtiecīgi pasākumi, ar ko atvieglo pierādīšanas pienākumu, atspēkojamu prezumpciju veidā.

Direktīvas 1. pants nosaka tās priekšmetu un piemērošanas jomu: to piemēro uz ārpuslīgumisku atbildību balstītām civilprasībām par MI sistēmas radīta kaitējuma

atlīdzināšanu, ja šādas prasības tiek celtas saskaņā ar atbildības par vainu režīmiem. Tie ir režīmi, kas paredz likumā noteiktu atbildību atlīdzināt kaitējumu, kas nodarīts tīši vai arī nolaidības vai bezdarbības rezultātā. Šajā direktīvā paredzētie pasākumi var bez sarežģījumiem tikt iekļauti esošajās civiltiesiskās atbildības sistēmās, jo tie atspoguļo pieeju, kas neskar tādu pamatjēdzienu kā “vaina” vai “kaitējums” definīciju, ņemot vērā to, ka šo jēdzienu nozīme dažādās ES dalībvalstīs ievērojami atšķiras. Tādējādi, izņemot tajā paredzētās prezumpcijas, šī direktīva neietekmē Savienības vai valsts noteikumus, kuri, piemēram, nosaka, kurai pusei ir pierādīšanas pienākums, kāds ticamības līmenis ir vajadzīgs attiecībā uz pierādīšanas standartu vai kā tiek definēta vaina.

Turklāt šī direktīva neietekmē spēkā esošos noteikumus, kas reglamentē atbildības nosacījumus transporta nozarē, un Digitālo pakalpojumu aktā paredzētos noteikumus.

Lai gan šī direktīva neattiecas uz kriminālatbildību, tā var tikt piemērota attiecībā uz valsts atbildību. MI akta noteikumi attiecas arī uz valsts iestādēm, jo uz tām attiecas tajā noteiktie pienākumi.

Šo direktīvu nepiemēro ar atpakaļejošu spēku, un to piemēro tikai prasībām par tāda kaitējuma atlīdzināšanu, kas radies, sākot no tās transponēšanas dienas.

Šīs direktīvas priekšlikums ir pieņemts kopā ar priekšlikumu pārskatīt Produktatbildības direktīvu 85/374/EEK tāda tiesību aktu kopuma ietvaros, kura mērķis ir pielāgot atbildības noteikumus digitālajam laikmetam un mākslīgajam intelektam un nodrošināt nepieciešamo šo divu savstarpēji papildinošo juridisko instrumentu saskaņošanu.

2. DEFINĪCIJAS (2. PANTS)

Lai nodrošinātu konsekveni, 2. pantā sniegtās definīcijas atbilst MI aktā sniegtajām definīcijām.

Direktīvas 2. panta 6. punkta b) apakšpunkts paredz, ka prasības par kaitējuma atlīdzināšanu var celt ne tikai cietuši persona, bet arī personas, kuras ir cietušās personas tiesību pārņēmējas vai kurām ir subrogācijas tiesības. Subrogācija nozīmē, ka trešā persona (piemēram, apdrošināšanas sabiedrības) pārņem citas personas likumīgās tiesības piedzīt parādu vai kaitējuma atlīdzināšanu. Tādējādi personai ir tiesības izmantot citas personas tiesības savā labā. Subrogācija aptvertu arī miruša cietušā mantiniekus.

Turklāt 2. panta 6. punkta c) apakšpunkts paredz, ka prasību par kaitējuma atlīdzināšanu var celt arī persona, kas rīkojas vienas vai vairāku cietušo personu vārdā saskaņā ar Savienības vai valsts tiesību aktiem. Šā noteikuma mērķis ir personām, kas cietušas no MI sistēmas, dot lielākas iespējas, ka tiesa izvērtēs viņu prasības, pat gadījumos, kad varētu šķist, ka celt individuālu prasību ir pārāk dārgi vai apgrūtināši, vai kad kolektīvas prasības var nozīmēt apjomradītas priekšrocības. Lai no MI sistēmu radīta kaitējuma cietušajiem dotu iespēju ar pārstāvības prasībām īstenot savas tiesības attiecībā uz šo direktīvu, ar 6. pantu tiek grozīts Direktīvas (ES) 2020/1828 I pielikums.

3. PIERĀDĪJUMU IZPRASĪŠANA (3. PANTS)

Šīs direktīvas mērķis ir personām, kas prasa atlīdzināt augsta riska MI sistēmu radītu kaitējumu, nodrošināt efektīvus līdzekļus, kā identificēt iespējamās atbildīgās personas un prasībai svarīgus pierādījumus. Tajā pašā laikā šādi līdzekļi palīdz izslēgt kļūdaini identificētus iespējamās atbildētājus un tādējādi ietaupīt laiku un izmaksas iesaistītajām pusēm un samazināt tiesām izskatāmo lietu skaitu.

Šajā sakarā direktīvas 3. panta 1. punkts nosaka, ka tiesa var izdot rīkojumu par tādu attiecīgu pierādījumu izprasīšanu, kas attiecas uz konkrētām augsta riska MI sistēmām, par kurām ir aizdomas, ka tās ir radījušas kaitējumu. Pierādījumu pieprasījumus adresē MI sistēmas sagādātājam, personai, uz kuru attiecas sagādātāja pienākumi, kas noteikti MI akta 24. pantā vai 28. panta 1. punktā, vai lietotājam saskaņā ar MI aktu. Pieprasījumiem vajadzētu būt pamatotiem ar faktiem un pierādījumiem, kas ir pietiekami, lai konstatētu iecerētās prasības par kaitējuma atlīdzināšanu ticamību, un vajadzētu pieprasīt adresātu rīcībā esošus pierādījumus. Pieprasījumus nevar adresēt pusēm, uz kurām neattiecas MI aktā noteiktie pienākumi un kurām tādejādi nav piekļuves pierādījumiem.

Saskaņā ar 3. panta 2. punktu prasītājs pierādījumu izprasīšanu no sagādātājiem vai lietotājiem, kas nav atbildētāji, var pieprasīt tikai tad, ja visi samērīgie mēģinājumi iegūt pierādījumus no atbildētāja ir bijuši nesekmīgi.

Lai tiesas līdzekļi būtu efektīvi, direktīvas 3. panta 3. punkts paredz, ka tiesa var arī izdot rīkojumu par šādu pierādījumu saglabāšanu.

Kā paredzēts 3. panta 4. punkta pirmajā daļā, tiesa rīkojumu par pierādījumu izprasīšanu var izdot tikai tiktāl, ciktāl tas ir nepieciešams prasības pamatošanai, ņemot vērā, ka informācija varētu būt būtisks pierādījums attiecībā uz cietušās personas prasību par tādu kaitējumu, kas saistīts ar MI sistēmām.

Nosakot, ka pierādījumu izprasīšanas vai saglabāšanas pienākums attiecas tikai uz nepieciešamiem un samērīgiem pierādījumiem, 3. panta 4. punkta pirmās daļas mērķis ir nodrošināt pierādījumu izprasīšanas samērīgumu, t. i., ierobežot izprasīšanu līdz nepieciešamajam minimumam un novērst vispārējus lūgumus.

Turklāt 3. panta 4. punkta otrās un trešās daļas mērķis ir panākt līdzsvaru starp prasītāja tiesībām un nepieciešamību nodrošināt, ka uz šādu izprasīšanu attiecas aizsardzības pasākumi, nolūkā aizsargāt visu iesaistīto pušu likumīgās intereses, piemēram, komercnoslēpumus vai konfidencialu informāciju.

Šajā pašā kontekstā 3. panta 4. punkta ceturtās daļas mērķis ir nodrošināt, ka personas, kurai izdots rīkojums par pierādījumu izprasīšanu vai saglabāšanu, rīcībā ir procesuālie tiesiskās aizsardzības līdzekļi.

Ar 3. panta 5. punktu tiek ieviesta prezumpcija par rūpības pienākuma neizpildi. Tas ir procesuāls rīks, kas tiek piemērots tikai gadījumos, kad prasībā par kaitējuma atlīdzināšanu par sekām, kas rodas, ja netiek izpildīts pieprasījums par pierādījumu izprasīšanu vai saglabāšanu, atbildīgs ir faktiskais atbildētājs. Atbildētājam būs tiesības atspēkot minēto prezumpciju. Šajā punktā izklāstītā pasākuma mērķis ir ne tikai veicināt pierādījumu izprasīšanu, bet arī paātrināt tiesvedību.

4. CĒLOŅSAKARĪBAS PREZUMPCIJA VAINAS GADĪJUMĀ (4. PANTS)

Attiecībā uz MI sistēmu radītu kaitējumu šīs direktīvas mērķis ir nodrošināt efektīvu pamatu kompensācijas pieprasīšanai saistībā ar vainu, kas izpaužas kā Savienības vai valsts tiesību aktos noteiktā rūpības pienākuma neizpilde.

Prasītājiem var būt grūti noteikt cēloņsakarību starp šādu neizpildi un MI sistēmas radīto iznākumu vai MI sistēmas nespēju radīt iznākumu, kā rezultātā radies kaitējums. Tāpēc 4. panta 1. punktā attiecībā uz šo cēloņsakarību ir noteikta mērķtiecīga atspēkojama cēloņsakarības prezumpcija. Šāda prezumpcija ir vismazāko slogu radošais pasākums, lai risinātu vajadzību pēc taisnīgas kompensācijas cietušajam.

Prasītājam atbildētāja vaina ir jāpierāda saskaņā ar piemērojamajiem Savienības vai valsts noteikumiem. Šādu vainu var konstatēt, piemēram, ja nav izpildīts rūpības pienākums saskaņā ar MI aktu vai saskaņā ar citiem Savienības līmenī pieņemtiem noteikumiem, piemēram, noteikumiem, kas reglamentē automatizētas uzraudzības un lēmumu pieņemšanas izmantošanu platformu darbā, vai noteikumiem, kas reglamentē bezpilota gaisa kuģu ekspluatāciju. Tiesa saskaņā ar 3. panta 5. punktu šādu vainu var arī prezumēt, pamatojoties uz to, ka nav izpildīts tiesas rīkojums par pierādījumu izprasīšanu vai saglabāšanu. Tomēr ir lietderīgi cēloņsakarības prezumpciju ieviest tikai tiem gadījumiem, kad var uzskatīt, ka konkrētā vaina ir ietekmējusi attiecīgo MI sistēmas iznākumu vai tā neesību, ko var novērtēt, pamatojoties uz lietas vispārējiem apstākļiem. Tajā pašā laikā prasītājam joprojām ir jāpierāda, ka MI sistēma (t. i., tās iznākums vai nespēja radīt iznākumu) ir radījusi kaitējumu.

Panta 2. un 3. punktā ir nošķirtas, no vienas puses, prasības, kas celtas pret augsta riska MI sistēmas sagādātāju vai personu, uz kuru attiecas sagādātāja pienākumi saskaņā ar MI aktu, un, no otras puses, prasības, kas celtas pret šādu sistēmu lietotāju. Šajā sakarā tiek ievēroti attiecīgie MI aktā paredzētie noteikumi un nosacījumi. Tādu prasību gadījumā, kuras balstās uz 4. panta 2. punktu, tas, vai atbildētājs ir izpildījis minētajā punktā uzskaitītos pienākumus, ir jānovērtē, arī ņemot vērā riska pārvaldības sistēmu un tās rezultātus, t. i., riska pārvaldības pasākumus saskaņā ar MI aktu.

Attiecībā uz augsta riska MI sistēmām, kas definētas MI aktā, 4. panta 4. punktā ir noteikts, ka cēloņsakarības prezumpciju nepiemēro, ja atbildētājs pierāda, ka prasītājam cēloņsakarības pierādīšanai ir pieejami pietiekami pierādījumi un zinātība. Šī iespēja var mudināt atbildētājus pildīt pierādījumu izprasīšanas pienākumus un īstenot MI aktā noteiktos pasākumus, ar ko nodrošina MI augsta līmeņa pārredzamību, vai ievērot dokumentēšanas un reģistrēšanas prasības.

Attiecībā uz MI sistēmām, kas nav augsta riska sistēmas, 4. panta 5. punktā ir paredzēts nosacījums cēloņsakarības prezumpcijas piemērojamībai, saskaņā ar kuru cēloņsakarības prezumpciju piemēro tad, ja tiesa konstatē, ka prasītājam ir pārmērīgi grūti pierādīt cēloņsakarību. Šādas grūtības tiks novērtētas, ņemot vērā tādas konkrētu MI sistēmu iezīmes kā autonomija un nepārredzamība, kuras praksē ļoti apgrūtina MI sistēmas iekšējās darbības izskaidrošanu, negatīvi ietekmējot prasītāja spēju pierādīt cēloņsakarību starp atbildētāja vainu un MI radīto iznākumu.

Attiecībā uz gadījumiem, kad atbildētājs MI sistēmu izmanto personiskas neprofesionālas darbības veikšanai, 4. panta 6. punktā ir noteikts, ka cēloņsakarības prezumpcija būtu jāpiemēro tikai tad, ja atbildētājs ir būtiski mainījis MI sistēmas darbības nosacījumus vai ja atbildētājam bija pienākums un tas bija spējīgs noteikt MI sistēmas darbības nosacījumus, taču tas to nav izdarījis. Šo nosacījumu pamato nepieciešamība līdzsvarot cietušo personu un neprofesionālo lietotāju intereses, nosakot, ka cēloņsakarības prezumpciju nepiemēro gadījumos, kad neprofesionāli lietotāji ar savu uzvedību nepalielina risku.

Visbeidzot, 4. panta 7. punkts nosaka, ka atbildētājam ir tiesības atspēkot cēloņsakarības prezumpciju, kas balstās uz 4. panta 1. punktu.

Šādi efektīvi civiltiesiskās atbildības noteikumi rada papildu priekšrocību, jo tie visiem ar MI sistēmām saistītās darbībās iesaistītajiem sniedz papildu stimulu pildīt pienākumus attiecībā uz rīcību, kas no viņiem tiek gaidīta.

5. IZVĒRTĒŠANA UN MĒRĶTIECĪGA PĀRSKATĪŠANA (5. PANTS)

Dažādajās valsts tiesību sistēmās ir paredzēti atšķirīgi atbildības neatkarīgi no vainas režīmi. Šāda režīma elementus Savienības līmenī ierosināja arī Eiropas Parlaments 2020. gada

20. oktobrī rezolūcijā, ko tas pieņēma pēc paša iniciatīvas un kas ietver ierobežotas atbildības neatkarīgi no vainas režīmu attiecībā uz konkrētām MI iespējamām tehnoloģijām un atvieglotu pierādīšanas pienākumu saskaņā ar atbildības par vainu noteikumiem. Sabiedriskā apspriešana atklāja, ka respondenti dod priekšroku šādam režīmam (izņemot uzņēmumus, kas nav MVU) neatkarīgi no tā, vai tas tiek apvienots ar obligāto apdrošināšanu.

Tomēr priekšlikumā ir ņemtas vērā atšķirības starp valstu tiesību tradīcijām un fakts, ka tirgū vēl nav plaši pieejami tādi ar MI sistēmām aprīkoti ražojumi un pakalpojumi, kuri varētu ietekmēt sabiedrību kopumā un apdraudēt svarīgas juridiskās tiesības, piemēram, tiesības uz dzīvību, veselību un īpašumu, un uz kuriem tāpēc varētu attiekties atbildības neatkarīgi no vainas režīms.

Ir izveidota uzraudzības programma ar mērķi sniegt Komisijai informāciju par incidentiem, kuros iesaistītas MI sistēmas. Mērķtiecīgajā pārskatīšanā tiks novērtēts, vai būtu vajadzīgi papildu pasākumi, piemēram, atbildības neatkarīgi no vainas režīma un/vai obligātās apdrošināšanas ieviešana.

6. TRANSPONĒŠANA (7. PANTS)

Paziņojot Komisijai par valsts transponēšanas pasākumiem, kuru mērķis ir izpildīt šīs direktīvas prasības, dalībvalstīm būtu arī jāiesniedz skaidrojoši dokumenti, kuros sniegta pietiekami skaidra un precīza informācija un attiecībā uz katru šīs direktīvas noteikumu norādīts valsts noteikums(-i), kas nodrošina tā transponēšanu. Tas ir nepieciešams, lai Komisija attiecībā uz katru transponējamo direktīvas noteikumu, varētu noteikt valsts transponēšanas pasākumu attiecīgo daļu, kas rada attiecīgu juridisku pienākumu valsts tiesību sistēmā, neatkarīgi no dalībvalsts izvēlēta pasākuma veida.

Priekšlikums

EIROPAS PARLAMENTA UN PADOMES DIREKTĪVA

**par ārpuslīgumiskās civiltiesiskās atbildības noteikumu pielāgošanu mākslīgajam intelektam
(MI atbildības direktīva)**

(Dokuments attiecas uz EEZ)

EIROPAS PARLAMENTS UN EIROPAS SAVIENĪBAS PADOME,
ņemot vērā Līgumu par Eiropas Savienības darbību un jo īpaši tā 114. pantu,
ņemot vērā Eiropas Komisijas priekšlikumu,
pēc leģislatīvā akta projekta nosūtīšanas valstu parlamentiem,
ņemot vērā Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinumu²⁹,
ņemot vērā Reģionu komitejas atzinumu³⁰,
saskaņā ar parasto likumdošanas procedūru,
tā kā:

- (1) Mākslīgais intelekts (MI) ir tādu pamattehnoloģiju kopums, kas var sniegt plašus ieguvumus visai ekonomikai un sabiedrībai. Tam ir liels tehnoloģiskā progresa potenciāls, un tas ļauj daudzās digitālās ekonomikas nozarēs izmantot jaunus darbījumdarbības modeļus.
- (2) Tajā pašā laikā atkarībā no MI konkrētā lietojuma un izmantošanas apstākļiem tas var radīt riskus un kaitējumu interesēm un tiesībām, ko aizsargā Savienības vai valsts tiesību akti. Piemēram, MI izmantošana var nelabvēlīgi ietekmēt vairākas pamattiesības, kas ietver tiesības uz dzīvību, fizisko neaizskaramību un nediskrimināciju un vienlīdzīgu attieksmi. Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES).../... [MI akts]³¹ nosaka prasības, kuru mērķis ir samazināt riskus drošībai un pamattiesībām, savukārt citi Savienības tiesību instrumenti reglamentē vispārējos³² un nozaru ražojumu drošuma noteikumus, kas piemērojami arī MI iespējotiem mašīnbūves izstrādājumiem³³ un radioiekārtām³⁴. Lai gan šādas prasības, kuru mērķis

²⁹ OV C [...], [...], [...]. lpp.

³⁰ OV C [...], [...], [...]. lpp.

³¹ [Priekšlikums – Regula, kas nosaka saskaņotus noteikumus mākslīgā intelekta jomā (Mākslīgā intelekta akts) (COM/2021/206 final)].

³² [Priekšlikums – Eiropas Parlamenta un Padomes Regula par ražojumu vispārēju drošumu (COM(2021) 346 final)].

³³ [Priekšlikums – Eiropas Parlamenta un Padomes Regula par mašīnbūves izstrādājumiem (COM(2021) 202 final)].

ir samazināt riskus drošībai un pamattiesībām, ir paredzētas, lai novērstu un uzraudzītu riskus un tādējādi novērstu sabiedrības bažas, tās nenodrošina individuālu palīdzību tiem, kas cietuši no MI radīta kaitējuma. Spēkā esošās prasības jo īpaši paredz atļaujas, pārbaudes, uzraudzību un administratīvās sankcijas attiecībā uz MI sistēmām, lai novērstu kaitējumu. Tās neparedz MI sistēmas radīta iznākuma vai nespējas radīt iznākumu izraisītā kaitējuma atlīdzināšanu cietušajai personai.

- (3) Ja cietusī persona prasa atlīdzināt tai nodarīto kaitējumu, saskaņā ar dalībvalstu vispārējiem atbildības par vainu noteikumiem, šai personai parasti ir jāpierāda tās personas nolaidība vai arī tīša kaitējoša darbība vai bezdarbība, kura, iespējams, ir atbildīga par minēto kaitējumu, kā arī cēloņsakarība starp šo vainu un attiecīgo kaitējumu. Tomēr, ja starp personas darbību vai bezdarbību un kaitējumu darbojas MI, dažu MI sistēmu īpašo iezīmju, piemēram, nepārredzamības, autonomās uzvedības un sarežģītības, dēļ cietušajai personai var būt pārmērīgi grūti vai pat neiespējami izpildīt šo pierādīšanas pienākumu. Jo īpaši var būt pārmērīgi grūti pierādīt, ka konkrēti ievaddati, par kuriem ir atbildīga iespējamā atbildīgā persona, ir radījuši konkrētu MI sistēmas iznākumu, kā rezultātā radies kaitējums.
- (4) Šādos gadījumos valsts civiltiesiskās atbildības noteikumos paredzētais tiesiskās aizsardzības līmenis var būt zemāks nekā gadījumos, kad kaitējuma nodarīšanā ir iesaistītas citas tehnoloģijas nevis MI. Šādas ar kompensāciju saistītas nepilnības var mazināt sabiedrības atbalstu MI un uzticēšanos MI iespējotiem ražojumiem un pakalpojumiem.
- (5) Lai izmantotu MI sniegtos ekonomiskos un sociālos ieguvumus un veicinātu pāreju uz digitālo ekonomiku, konkrēti valsts noteikumi par civiltiesisko atbildību ir mērķtiecīgi jāpielāgo konkrētu MI sistēmu īpašajām iezīmēm. Šādiem pielāgojumiem vajadzētu vairot sabiedrības un patērētāju uzticēšanos un tādējādi veicināt MI ieviešanu. Šādiem pielāgojumiem vajadzētu arī saglabāt uzticēšanos tiesu sistēmai, nodrošinot, ka cietušie, kam MI iesaistes rezultātā nodarīts kaitējums, faktiski saņem tādu pašu atlīdzinājumu kā no citu tehnoloģiju radīta kaitējuma cietušiem.
- (6) Ieinteresētās personas – cietušās personas, kam nodarīts kaitējums, iespējamās atbildīgās personas un apdrošinātāji – saskaras ar juridisku nenoteiktību par to, kā valsts tiesas, saskaroties ar MI radītajām īpašajām problēmām, atsevišķos gadījumos varētu piemērot spēkā esošos atbildības noteikumus, lai panāktu taisnīgu iznākumu. Ja Savienība nerīkosies, vismaz dažas dalībvalstis, visticamāk, pielāgos savus civiltiesiskās atbildības noteikumus, lai novērstu nepilnības attiecībā uz kompensāciju un juridisko nenoteiktību, kas saistīta ar konkrētu MI sistēmu īpašajām iezīmēm. Tā rezultātā rastos juridiska sadrumstalotība un iekšējā tirgus šķēršļi uzņēmumiem, kas izstrādā vai nodrošina inovatīvus MI iespējosus ražojumus vai pakalpojumus. Jo īpaši tiktu skarti mazie un vidējie uzņēmumi.
- (7) Šīs direktīvas mērķis ir veicināt iekšējā tirgus pienācīgu darbību, saskaņojot dažus valsts noteikumus par ārpuslīgumisko atbildību par vainu, lai nodrošinātu, ka personām, kuras pieprasa atlīdzināt MI sistēmas radītu kaitējumu, ir tāds pats aizsardzības līmenis, kā personām, kas pieprasa atlīdzināt kaitējumu, kura nodarīšanā nav iesaistīta MI sistēma. Šo mērķi nevar pietiekami labi sasniegt atsevišķās dalībvalstīs, jo attiecīgie iekšējā tirgus šķēršļi ir saistīti ar risku, ko rada vienpusēju un

³⁴ Komisijas Deleģētā regula (ES) 2022/30, kas papildina Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2014/53/ES attiecībā uz minētās direktīvas 3. panta 3. punkta pirmās daļas d), e) un f) punktā norādīto pamatprasību piemērošanu (OV L 7, 12.1.2022., 6. lpp.).

sadrumstalotu regulatīvo pasākumu pieņemšana valsts līmenī. Ņemot vērā šīs direktīvas piemērošanas jomā ietilpstošo ražojumu un pakalpojumu digitālo raksturu, tā ir īpaši svarīga pārrobežu kontekstā.

- (8) Tādējādi mērķi nodrošināt juridisko noteiktību un novērst ar kompensāciju saistītās nepilnības gadījumos, kur iesaistītas MI sistēmas, var labāk sasniegt Savienības līmenī. Tādēļ Savienība var pieņemt pasākumus saskaņā ar subsidiaritātes principu, kā noteikts LES 5. pantā. Saskaņā ar minētajā pantā noteikto proporcionalitātes principu šajā direktīvā paredz vienīgi tos pasākumus, kas ir vajadzīgi minētā mērķa sasniegšanai.
- (9) Tāpēc Savienības līmenī ir mērķtiecīgi jāsaskaņo konkrēti atbildības par vainu noteikumu aspekti. Šādai saskaņošanai būtu jāpalielina juridiskā noteiktība un jārada vienlīdzīgi konkurences apstākļi MI sistēmām un tādējādi jāuzlabo iekšējā tirgus darbība attiecībā uz MI iespējotu ražojumu un pakalpojumu ražošanu un izplatīšanu.
- (10) Lai nodrošinātu proporcionalitāti, ir lietderīgi mērķtiecīgi saskaņot tikai tos atbildības par vainu noteikumus, kuri reglamentē pierādīšanas pienākumu personām, kas pieprasa atlīdzināt MI sistēmu radītu kaitējumu. Ar šo direktīvu nebūtu jāsaskaņo vispārējie civiltiesiskās atbildības aspekti, kurus dažādos veidos reglamentē valstu civiltiesiskās atbildības noteikumi, piemēram, vainas vai cēloņsakarības definīcija, tāda kaitējuma dažādi veidi, kas pamato prasību par kaitējuma atlīdzināšanu, atbildības sadale starp vairākiem pārkāpējiem, līdzdalība, kaitējuma atlīdzības aprēķināšana vai noilguma termiņi.
- (11) Dalībvalstu tiesību akti par ražotāju atbildību par kaitējumu, ko radījuši viņu produktu trūkumi, Savienības līmenī jau ir saskaņoti ar Padomes Direktīvu 85/374/EEK³⁵. Tomēr šie tiesību akti neietekmē dalībvalstu noteikumus par līgumisko vai ārpuslīgumisko atbildību, piemēram, garantiju, vainu vai atbildību neatkarīgi no vainas, pamatojoties uz citiem iemesliem, nevis produkta trūkumiem. Lai gan Padomes Direktīvas 85/374/EEK pārskatīšanas mērķis vienlaikus ir precizēt un nodrošināt, ka cietusī persona var pieprasīt atlīdzināt kaitējumu, ko izraisījuši MI iespējoti ražojumi ar trūkumiem, būtu jāprecizē, ka šīs direktīvas noteikumi neietekmē tiesības, kādas cietušajai personai varētu būt saskaņā ar valsts tiesību aktiem, ar kuriem īsteno Direktīvu 85/374/EEK. Turklāt transporta jomā šai direktīvai nebūtu jāskar Savienības tiesību akti, kas reglamentē pārvadātāju atbildību.
- (12) [Digitālo pakalpojumu akts (DPA)³⁶] pilnībā saskaņo noteikumus, kas piemērojami starpniecības pakalpojumu sniedzējiem iekšējā tirgū, aptverot riskus sabiedrībai, kuri izriet no minēto pakalpojumu sniedzēju piedāvātajiem pakalpojumiem, tostarp attiecībā uz to izmantotajām MI sistēmām. Šī direktīva neietekmē [Digitālo pakalpojumu akta (DPA)] noteikumus, kas nodrošina visaptverošu un pilnībā saskaņotu satvaru uzticamības pārbaudes pienākumiem attiecībā uz algoritmisko lēmumu pieņemšanu, ko veic mitināšanas pakalpojuma sniedzēji, tai skaitā atbrīvojumu no atbildības attiecībā uz tāda nelikumīga satura izplatīšanu, ko augšupielādējuši to pakalpojumu saņēmēji, ja ir izpildīti minētās regulas nosacījumi.

³⁵ Padomes Direktīva 85/374/EEK (1985. gada 25. jūlijs) par dalībvalstu normatīvo un administratīvo aktu tuvināšanu attiecībā uz atbildību par produktiem ar trūkumiem (OV L 210, 7.8.1985., 29. lpp.).

³⁶ [Priekšlikums – Eiropas Parlamenta un Padomes Regula par digitālo pakalpojumu vienoto tirgu (Digitālo pakalpojumu akts) (COM(2020) 825 final)].

- (13) Izņemot tajā noteiktās prezumpcijas, šī direktīva valsts tiesību aktus nesaskaņo attiecībā uz to, kurai pusei ir pierādīšanas pienākums vai kāds ticamības līmenis ir vajadzīgs attiecībā uz pierādīšanas standartu.
- (14) Šajā direktīvā būtu jāievēro minimālās saskaņošanas pieeja. Šāda pieeja prasītājiem MI sistēmu radīta kaitējuma gadījumos ļauj atsaukties uz labvēlīgākiem valsts tiesību aktu noteikumiem. Tādējādi valstu tiesību aktos varētu, piemēram, saglabāt apgrieztās pierādīšanas pienākumu, kas paredzēts valsts atbildības par vainu režīmā vai valsts atbildības neatkarīgi no vainas režīmā, kuri valstu tiesībās jau ir ļoti atšķirīgi un kuri, iespējams, tiek piemēroti MI sistēmu radītam kaitējumam.
- (15) Būtu jānodrošina arī atbilstība [MI aktam]. Tāpēc ir lietderīgi šajā direktīvā izmantot tās pašas definīcijas attiecībā uz MI sistēmām, sagādātājiem un lietotājiem. Turklāt šai direktīvai būtu jāattiecas tikai uz prasībām par tāda kaitējuma atlīdzināšanu, ko kādas personas, piemēram, sagādātāja vai lietotāja saskaņā ar [MI aktu], vainas dēļ izraisījis MI sistēmas radīts iznākums vai nespēja radīt iznākumu. Nav vajadzības aptvert prasības par saukšanu pie atbildības, ja kaitējums radies cilvēka veikta novērtējuma rezultātā, pēc kura sekojusi cilvēka darbība vai bezdarbība, un MI sistēma ir tikai sniegusi informāciju vai padomu, ko attiecīgais cilvēks ņēmis vērā. Pēdējā aprakstītajā gadījumā kaitējumu ir iespējams sasaistīt ar cilvēka veiktu darbību vai bezdarbību, jo MI sistēmas radītais iznākums nav darbojies starp cilvēka darbību vai bezdarbību un kaitējumu, un tādēļ cēloņsakarības konstatēšana nav sarežģītāka kā situācijās, kad nav iesaistīta MI sistēma.
- (16) Piekļuve informācijai par konkrētām augsta riska MI sistēmām, par kurām ir aizdomas, ka tās ir nodarījušas kaitējumu, ir svarīgs faktors, lai noteiktu, vai var pieprasīt kompensāciju, un pamatotu prasības par kaitējuma atlīdzināšanu. Turklāt attiecībā uz augsta riska MI sistēmām [MI aktā] ir paredzētas īpašas prasības attiecībā uz dokumentāciju, informāciju un reģistrēšanos, taču tajā nav paredzētas tiesības cietušajai personai piekļūt šai informācijai. Tādēļ ir lietderīgi paredzēt noteikumus par to, kā personas, kuru rīcībā ir attiecīgie pierādījumi, tos atklāj atbildības noteikšanas nolūkā. Tam būtu arī jāsniedz papildu stimuls izpildīt attiecīgās [MI aktā] noteiktās prasības par attiecīgās informācijas dokumentēšanu vai reģistrēšanu.
- (17) Tā kā augsta riska MI sistēmu projektēšanā, izstrādē, ieviešanā un darbības nodrošināšanā parasti ir iesaistīts liels skaits cilvēku, cietušajām personām ir vēl grūtāk identificēt personu, kura varētu būt atbildīga par nodarīto kaitējumu, un pierādīt, ka ir izpildīti nosacījumi, lai pieprasītu kaitējuma atlīdzināšanu. Lai cietušās personas varētu noskaidrot, vai prasība par kaitējuma atlīdzināšanu ir pamatota, ir lietderīgi iespējamajiem prasītājiem piešķirt tiesības pirms prasības par kaitējuma atlīdzināšanu iesniegšanas lūgt tiesai izdot rīkojumu par attiecīgo pierādījumu izprasīšanu. Rīkojums par pierādījumu izprasīšanu būtu jāizdod tikai tad, ja iespējamais prasītājs sniedz faktus un informāciju, kas pietiekami pamato prasības par kaitējuma atlīdzināšanu ticamību, un ja tas pirms tam sagādātājam, personai, uz kuru attiecas sagādātāja pienākumi, vai lietotājam ir prasījis atklāt to rīcībā esošos pierādījumus par konkrētām augsta riska MI sistēmām, par kurām ir aizdomas, ka tās ir radījušas kaitējumu, bet ir saņēmis atteikumu. Rīkojumam par pierādījumu izprasīšanu būtu jāsamazina nevajadzīga tiesvedība un jānovērš izmaksas iespējamām tiesvedības dalībniekiem, kuras rada prasības, kas ir nepamatotas vai, visticamāk, būs nesekmīgas. To, ka sagādātājs, persona, uz kuru attiecas sagādātāja pienākumi, vai lietotājs, pirms lūguma iesniegšanas tiesai atteicies atklāt pierādījumus, nevajadzētu prezumēt tādējādi, ka persona, kas atteikusies atklāt šādus pierādījumus, nepilda attiecīgos rūpības pienākumus.

- (18) Pierādījumu izprasīšanas ierobežojums attiecībā uz augsta riska MI sistēmām atbilst [MI aktam], kurā operatoriem, kas iesaistīti augsta riska MI sistēmu projektēšanā, izstrādē un ieviešanā, ir noteikti konkrēti pienākumi attiecībā uz dokumentēšanu, uzskaiti un informāciju. Šāda konsekvence arī nodrošina nepieciešamo proporcionalitāti, jo tiek novērsts tas, ka tādu MI sistēmu operatoriem, kas rada mazāku risku vai nerada nekādu risku, informācija būtu jādokumentē līdzīgā līmenī, kāds tiek prasīts attiecībā uz augsta riska MI sistēmām saskaņā ar [MI likumu].
- (19) Valsts tiesām civilprocesa gaitā vajadzētu būt iespējai personām, kam jau ir pienākums dokumentēt vai reģistrēt informāciju saskaņā ar [MI aktu], piemēram, MI sistēmas sagādātājiem, personām ar tādiem pašiem pienākumiem kā sagādātājiem, vai MI sistēmu lietotājiem, un kas attiecībā uz prasību ir vai nu atbildētāji, vai trešās personas, izdot rīkojumu par tādu attiecīgu pierādījumu izprasīšanu vai saglabāšanu, kuri saistīti ar augsta riska MI sistēmu radītu kaitējumu. Varētu būt situācijas, kad pierādījumi, kas attiecas uz lietu, ir tādu subjektu rīcībā, kuri attiecībā uz prasību par kaitējuma atlīdzināšanu nebūtu puses, bet kuriem saskaņā ar [MI aktu] ir pienākums dokumentēt vai reģistrēt šādus pierādījumus. Tādēļ ir jāparedz nosacījumi, saskaņā ar kuriem šādām trešām personām, kas attiecībā uz prasību ir puses, var tikt izdots rīkojums par attiecīgo pierādījumu izprasīšanu.
- (20) Lai saglabātu līdzsvaru starp prasībā par kaitējuma atlīdzināšanu iesaistīto pušu un attiecīgo trešo personu interesēm, tiesām rīkojums par pierādījumu izprasīšanu būtu jāizdod tikai tad, ja tas ir nepieciešams un samērīgi, lai pamatotu prasību vai iespējamu prasību par kaitējuma atlīdzināšanu. Šajā sakarā izprasīšanai būtu jāattiecas tikai uz pierādījumiem, kas ir nepieciešami, lai pieņemtu lēmumu attiecībā uz konkrēto prasību par kaitējuma atlīdzināšanu, piemēram, tikai uz tām attiecīgo uzskaites ierakstu vai datu kopu daļām, kas vajadzīgas, lai pierādītu, ka nav izpildītas [MI aktā] noteiktās prasības. Lai nodrošinātu šādu izprasīšanas vai saglabāšanas pasākumu samērīgumu, valsts tiesu rīcībā vajadzētu būt efektīviem līdzekļiem, ar ko nodrošināt visu iesaistīto pušu likumīgo interešu aizsardzību, piemēram, komercnoslēpumu aizsardzību Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas (ES) 2016/943³⁷ nozīmē un konfidencialas informācijas, piemēram, ar sabiedrisko vai valsts drošību saistītas informācijas, aizsardzību. Attiecībā uz komercnoslēpumiem vai iespējamiem komercnoslēpumiem, ko tiesa ir atzinusi par konfidencialiem Direktīvas (ES) 2016/943 nozīmē, valsts tiesām vajadzētu būt pilnvarotām veikt īpašus pasākumus, ar ko nodrošina komercnoslēpumu konfidencialitāti tiesvedības laikā un pēc tās, vienlaikus panākot taisnīgu un samērīgu līdzsvaru starp komercnoslēpuma turētāja interesēm saglabāt slepenību un cietušās personas interesēm. Tiem būtu jāietver pasākumi, ar ko ierobežo piekļuvi komercnoslēpumu saturošiem dokumentiem un piekļuvi tiesas sēdēm vai dokumentiem un to protokoliem, to piešķirot tikai ierobežotam skaitam cilvēku. Lemjot par šādiem pasākumiem, valsts tiesām būtu jāņem vērā nepieciešamība nodrošināt tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību un taisnīgu tiesu, pušu un attiecīgā gadījumā trešo personu likumīgās intereses un iespējamais no šādu pasākumu apstiprināšanas vai noraidīšanas izrietošais kaitējums kādai no pusēm un attiecīgā gadījumā trešām pusēm. Turklāt, lai attiecībā uz prasībām par kaitējuma atlīdzināšanu nodrošinātu pierādījumu izprasīšanas pasākuma samērīgu

³⁷ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2016/943 (2016. gada 8. jūnijs) par zinātnības un darījumdarbības neizpaužamas informācijas (komercnoslēpumu) aizsardzību pret nelikumīgu iegūšanu, izmantošanu un izpaušanu (OV L 157, 15.6.2016., 1. lpp.).

piemērošanu trešām personām, valsts tiesām rīkojums par pierādījumu izprasīšanu no trešām personām būtu jāizdod tikai tad, ja tos nevar iegūt no atbildētāja.

- (21) Lai gan valsts tiesu rīcībā ir līdzekļi, kā, īstenojot dažādus pasākumus, panākt rīkojuma par pierādījumu izprasīšanu izpildi, šādi izpildes pasākumi varētu aizkavēt prasību par kaitējuma atlīdzināšanu izskatīšanu un tādējādi radīt papildu izdevumus tiesvedības dalībniekiem. Šādi kavējumi un papildu izdevumi var radīt grūtības cietušajām personām efektīvi izmantot tiesiskās aizsardzības līdzekļus. Līdz ar to, ja prasības par kaitējuma atlīdzināšanu atbildētājs nepilda tiesas rīkojumu un neatklāj tā rīcībā esošus pierādījumus, ir piemēroti prezumēt, ka rūpības pienākumi nav izpildīti, ko ar šiem pierādījumiem bija paredzēts pierādīt. Šī atspēkojamā prezumpcija samazinās tiesvedības ilgumu un veicinās efektīvāku tiesvedību. Atbildētājam vajadzētu būt iespējai šo prezumpciju atspēkot, iesniedzot pierādījumus par pretējo.
- (22) Lai novērstu grūtības pierādīt, ka konkrēti ievaddati, par kuriem ir atbildīga iespējamā atbildīgā persona, ir radījuši konkrētu MI sistēmas iznākumu, kā rezultātā radies kaitējums, ir piemēroti – ar zināmiem nosacījumiem – paredzēt cēloņsakarības prezumpciju. Lai gan no vainas atkarīgā prasībā prasītājam parasti ir jāpierāda kaitējums, cilvēka darbība vai bezdarbība, kas veido atbildētāja vainu, un cēloņsakarība starp tām, šī direktīva nesaskaņo nosacījumus, saskaņā ar kuriem valsts tiesa konstatē vainu. Tos joprojām reglamentē piemērojamie valsts tiesību akti un piemērojamie Savienības tiesību akti, ja tie ir saskaņoti. Tāpat šī direktīva nesaskaņo ar kaitējumu saistītos nosacījumus, piemēram, to, kāds kaitējums ir atlīdzināms, kurus arī reglamentē piemērojamie valsts un Savienības tiesību akti. Lai varētu piemērot šajā direktīvā paredzēto cēloņsakarības prezumpciju, atbildētāja vaina būtu jākonstatē kā cilvēka darbība vai bezdarbība, kas neatbilst Savienības vai valsts tiesību aktos noteiktajam rūpības pienākumam, kura tiešais mērķis ir aizsargāt pret nodarīto kaitējumu. Tādējādi šo prezumpciju var piemērot, piemēram, prasībai par fiziska kaitējuma atlīdzināšanu, ja tiesa konstatē atbildētāja vainu, jo tas nav ievērojis lietošanas instrukcijas, kuru mērķis ir novērst kaitējumu fiziskām personām. Tādu rūpības pienākumu neizpilde, kuru tiešais mērķis nav aizsargāt pret nodarīto kaitējumu, nerada pamatu prezumpcijas piemērošanai, piemēram, tas, ka sagādātājs nav iesniedzis kompetentajām iestādēm vajadzīgos dokumentus, prasībās par fiziska kaitējuma atlīdzināšanu neradītu pamatu prezumpcijas piemērošanai. Būtu arī jānosaka, ka, pamatojoties uz lietas apstākļiem, var pamatoti uzskatīt, ka vaina ir ietekmējusi MI sistēmas radīto iznākumu vai MI sistēmas nespēju radīt iznākumu. Visbeidzot, prasītājam joprojām būtu jāpierāda, ka iznākums vai nespēja radīt iznākumu ir radījusi kaitējumu.
- (23) Šādu vainu var konstatēt attiecībā uz neatbilstību Savienības noteikumiem, kas reglamentē tieši augsta riska MI sistēmas, piemēram, prasībām, kuras attiecībā uz konkrētām augsta riska MI sistēmām ieviestas ar [MI aktu], prasībām, kas ar turpmākiem nozaru tiesību aktiem var tikt ieviestas attiecībā uz citām augsta riska MI sistēmām atbilstīgi [MI akta 2. panta 2. punktam], vai rūpības pienākumiem, kuri saistīti ar konkrētām darbībām un ir piemērojami neatkarīgi no tā, vai minētajā darbībā tiek izmantots MI. Tajā pašā laikā šī direktīva nerada un nesaskaņo prasības tiem subjektiem vai to subjektu atbildību, kuru darbību reglamentē minētie tiesību akti, un tādējādi tā nerada pamatu jaunām prasībām par saukšanu pie atbildības. Šādu prasību pārkāpums, kas veido vainu, tiks konstatēts saskaņā ar minēto piemērojamo Savienības tiesību aktu noteikumiem, jo šī direktīva neievieš jaunas prasības un neietekmē spēkā esošās prasības. Piemēram, šī direktīva neietekmē starpniecības pakalpojumu sniedzējiem piemērojamo saistību izņēmumu un uzticamības pārbaudes

pienākumus, kas uz tiem attiecas saskaņā ar [Digitālo pakalpojumu aktu]. Tāpat arī atbildība prasībām, kas tiešsaistes platformām noteiktas, lai novērstu ar autortiesībām aizsargātu darbu neatļautu publiskošanu, ir jānosaka saskaņā ar Direktīvu (ES) 2019/790 par autortiesībām un blakustiesībām digitālajā vienotajā tirgū un ar citiem attiecīgajiem Savienības autortiesību aktiem.

- (24) Jomās, kas nav saskaņotas ar Savienības tiesību aktiem, turpina piemērot valsts tiesību aktus un vainu konstatē saskaņā ar piemērojamiem valsts tiesību aktiem. Visu valstu atbildības režīmos ir paredzēti rūpības pienākumi, par rīcības standartu pieņemot dažādas izpaušmes principam, kā saprātīga persona rīkotos, un tie arī nodrošina MI sistēmu drošu darbību, lai novērstu kaitējumu atzītām juridiskajām interesēm. Šādi rūpības pienākumi, piemēram, varētu noteikt, ka MI sistēmu lietotājiem konkrētu uzdevumu veikšanai jāizvēlas konkrēta MI sistēma ar konkrētām iezīmēm vai jāizslēdz noteiktas iedzīvotāju grupas no saskarsmes ar konkrētu MI sistēmu. Turklāt valsts tiesību aktos var ieviest īpašus pienākumus, kuru mērķis ir novērst riskus konkrētām darbībām un kuri ir piemērojami neatkarīgi no tā, vai minētajā darbībā tiek izmantots MI, piemēram, satiksmes noteikumus vai tieši MI sistēmām izstrādātus pienākumus, piemēram, papildu valsts prasības augsta riska MI sistēmu lietotājiem saskaņā ar [MI akta] 29. panta 2. punktu. Šī direktīva neievieš šādas prasības, kā arī neietekmē nosacījumus vainas konstatēšanai šādu prasību neizpildes gadījumā.
- (25) Pat tad, ja tiek konstatēta vaina, kas izpaužas kā rūpības pienākuma neizpilde, kura tiešais mērķis ir aizsargāt pret radušos kaitējumu, atspēkojamo prezumpciju nevajadzētu piemērot ikvienai vainai, to sasaistot ar MI radīto iznākumu. Šāda prezumpcija būtu jāpiemēro tikai tad, ja, ņemot vērā apstākļus, kādos radies kaitējums, var pamatoti uzskatīt, ka šāda vaina ir ietekmējusi MI sistēmas radīto iznākumu vai MI sistēmas nespēju radīt iznākumu un tas ir izraisījis kaitējumu. Piemēram, var uzskatīt, ka ir pamatoti ticams, ka vaina ir ietekmējusi iznākumu vai nespēju radīt iznākumu, ja šī vaina izpaužas kā rūpības pienākuma neizpilde attiecībā uz MI sistēmas darbības perimetra ierobežošanu un kaitējums radies ārpus darbības perimetra. Gluži pretēji, prasības iesniegt noteiktus dokumentus konkrētai iestādei vai reģistrēties konkrētā iestādē pārkāpumu, pat ja šāda prasība būtu noteikta attiecībā uz konkrēto darbību vai attiektos tieši uz MI sistēmas darbību, nevar uzskatīt par tādu, kas pamatoti varētu ietekmēt MI sistēmas radīto iznākumu vai MI sistēmas nespēju radīt iznākumu.
- (26) Šī direktīva attiecas uz vainu, kas izpaužas kā tādu konkrētu uzskaitīto prasību neizpilde, kuras noteiktas [MI akta] 2. un 3. nodaļā un attiecas uz augsta riska MI sistēmu sagādātājiem un lietotājiem un kuru neizpilde noteiktos apstākļos var novest pie cēloņsakarības prezumpcijas. MI akts paredz MI sistēmām piemērojamo prasību pilnīgu saskaņošanu, ja vien tajā skaidri nav noteikts citādi. Ar to tiek saskaņotas īpašās prasības augsta riska MI sistēmām. Tādējādi prasībās par kaitējuma atlīdzināšanu, kurās tiek piemērota cēloņsakarības prezumpcija saskaņā ar šo direktīvu, sagādātāju vai personu, uz kurām attiecas sagādātāju pienākumi saskaņā ar [MI aktu], iespējamā vaina tiek konstatēta tikai tad, ja šādas augsta riska MI sistēmām noteiktās prasības nav izpildītas. ņemot vērā to, ka praksē prasītājam var būt grūti pierādīt šādu neizpildi, ja atbildētājs ir MI sistēmas sagādātājs, un pilnīgā saskaņā ar [MI akta] loģiku, šajā direktīvā būtu arī jāparedz, ka, nosakot, vai sagādātājs ir izpildījis attiecīgās šajā direktīvā minētās MI akta prasības, būtu jāņem vērā sagādātāja veiktās darbības riska pārvaldības sistēmā un riska pārvaldības sistēmas rezultāti, t. i., lēmums pieņemt vai nepieņemt konkrētus riska pārvaldības pasākumus. Riska pārvaldības sistēma, ko pakalpojumu sniedzējs ir ieviesis saskaņā ar [MI aktu], ir nepārtraukts iteratīvs process, kas notiek visā augsta riska MI sistēmas dzīves ciklā un

ar ko pakalpojumu sniedzējs nodrošina tādu obligāto prasību izpildi, kuru mērķis ir mazināt riskus, un tāpēc tā var būt noderīgs elements šīs izpildes novērtēšanai. Šī direktīva attiecas arī uz gadījumiem, kad lietotāju vaina izpaužas kā konkrētu īpašu [MI aktā] noteikto prasību neizpilde. Turklāt augsta riska MI sistēmu lietotāju vaina, ņemot vērā [MI akta] 29. panta 2. punktu, var tikt konstatēta Savienības vai valsts tiesību aktos noteikto rūpības pienākumu neizpildes gadījumā.

- (27) Konkrētu MI sistēmu īpašo iezīmju, piemēram, autonomijas un nepārredzamības, dēļ prasītājam varētu būt pārmērīgi grūti izpildīt pierādīšanas pienākumu, tomēr ir iespējamās situācijas, kad šādu grūtību nav, jo sūdzības iesniedzējam cēloņsakarības pierādīšanai ir pieejami pietiekami pierādījumi un zinātība. Tā tas varētu būt, piemēram, attiecībā uz augsta riska MI sistēmām, kur prasītājam varētu būt pamatota piekļuve pietiekamiem pierādījumiem un zinātībai, ņemot vērā [MI aktā] noteiktās dokumentācijas un reģistrēšanās prasības. Šādās situācijās tiesai nevajadzētu piemērot prezumpciju.
- (28) Cēloņsakarības prezumpciju varētu piemērot arī MI sistēmām, kas nav augsta riska MI sistēmas, tāpēc, ka prasītājam varētu rasties pārmērīgas grūtības attiecībā uz pierādīšanu. Piemēram, šādas grūtības varētu tikt novērtētas, ņemot vērā tādas konkrētu MI sistēmu iezīmes kā autonomija un nepārredzamība, kas praksē ļoti apgrūtina MI sistēmas iekšējās darbības izskaidrošanu un negatīvi ietekmē prasītāja spēju pierādīt cēloņsakarību starp atbildētāja vainu un MI radīto iznākumu. Valsts tiesai prezumpcija būtu jāpiemēro, ja prasītājam ir pārmērīgi grūti pierādīt cēloņsakarību tāpēc, ka viņam ir jāpaskaidro, kā cilvēka darbība vai bezdarbība, kas veido vainu, ir novedusi pie tāda MI sistēmas radīta iznākuma vai nespējas radīt iznākumu, kura rezultātā radies kaitējums. Tomēr nevajadzētu prasītājam likt izskaidrot attiecīgās MI sistēmas iezīmes vai to, kā šīs iezīmes apgrūtina cēloņsakarības noteikšanu.
- (29) Cēloņsakarības prezumpcijas piemērošana ir paredzēta, lai cietušajai personai nodrošinātu līdzīgu aizsardzības līmeni kā situācijās, kur MI nav iesaistīts un tādēļ var būt vieglāk pierādīt cēloņsakarību. Tomēr, ja atbildētājs nav profesionāls lietotājs, bet gan persona, kas MI sistēmu izmanto savām privātajām darbībām, ne vienmēr ir lietderīgi atvieglot cēloņsakarības pierādīšanas pienākumu saskaņā ar šo direktīvu. Šādos apstākļos, lai līdzsvarotu cietušās personas un neprofesionālā lietotāja intereses, ir jāņem vērā, vai šādi neprofesionāli lietotāji ar savu uzvedību var palielināt MI sistēmas radīto risku un izraisīt kaitējumu. Ja MI sistēmas sagādātājs ir izpildījis visus savus pienākumus, kā rezultātā minētā sistēma tikusi uzskatīta par pietiekami drošu, lai to laistu tirgū konkrētam lietojumam neprofesionāliem lietotājiem, un pēc tam tā tiek izmantota šā uzdevuma veikšanai, cēloņsakarības prezumpcija nebūtu jāpiemēro, kad šādi neprofesionāli lietotāji vienkārši sāk izmantot šādu sistēmu. Šajā direktīvā noteiktajai cēloņsakarības prezumpcijai nevajadzētu attiekties uz neprofesionālu lietotāju, kas pērk MI sistēmu un vienkārši to sāk izmantot atbilstīgi tās mērķim, būtiski nemainot darbības nosacījumus. Tomēr, ja valsts tiesa konstatē, ka neprofesionāls lietotājs ir būtiski mainījis MI sistēmas darbības nosacījumus vai ja tam bija pienākums un tas bija spējīgs noteikt MI sistēmas darbības nosacījumus, taču to nav izdarījis, cēloņsakarības prezumpcija būtu jāpiemēro, ja ir izpildīti visi pārējie nosacījumi. Tas varētu attiekties, piemēram, uz gadījumiem, kad neprofesionāls lietotājs, izvēloties darbības jomu vai iestatot MI sistēmas veikspējas nosacījumus, neievēro lietošanas instrukcijas vai citus piemērojamos rūpības pienākumus. Tas neskar faktu, ka sagādātājam būtu jānosaka MI sistēmas paredzētais nolūks, ieskaitot īpašo kontekstu un lietošanas nosacījumus, un attiecīgā gadījumā projektēšanas un

izstrādes laikā jānovērš vai jāsamazina minētās sistēmas riski, ņemot vērā paredzētā lietotāja zināšanas un zinātību.

- (30) Tā kā ar šo direktīvu tiek ieviesta atspēkojama prezumpcija, atbildētājam vajadzētu būt iespējai to atspēkot, jo īpaši pierādot, ka tā vaina nevarēja radīt kaitējumu.
- (31) Ir jāparedz šīs direktīvas pārskatīšana [piecus gadus] pēc transponēšanas perioda beigām. Jo īpaši minētajā pārskatīšanā būtu jāizvērtē, vai ir nepieciešams izveidot noteikumus par atbildību neatkarīgi no vainas attiecībā uz prasībām, kas vērstas pret operatoru, ja vien uz tām jau neattiecas citi Savienības atbildības noteikumi, jo īpaši Direktīva 85/374/EEK, apvienojumā ar obligāto apdrošināšanu dažu MI sistēmu darbībai, kā to ierosinājis Eiropas Parlaments³⁸. Saskaņā ar proporcionālītātes principu ir lietderīgi novērtēt šādu vajadzību, ņemot vērā attiecīgo tehnoloģisko un regulējuma attīstību turpmākajos gados un ietekmi uz MI sistēmu ieviešanu un izmantošanu, jo īpaši mazos un vidējos uzņēmumos. Šādā pārskatīšanā cita starpā būtu jāņem vērā riski, kas var radīt kaitējumu svarīgām juridiskām vērtībām, piemēram, nezinošu trešo personu dzīvībai, veselībai un īpašumam, kuras lieto MI iespējamus ražojumus vai pakalpojumus. Minētajā pārskatīšanā būtu jāanalizē arī šajā direktīvā paredzēto pasākumu efektivitāte attiecībā uz šādu risku novēršanu, kā arī atbilstošu risinājumu izstrāde apdrošināšanas tirgos. Lai nodrošinātu, ka ir pieejama šādas pārskatīšanas veikšanai nepieciešamā informācija, ir jāvāc dati un citi nepieciešamie pierādījumi par attiecīgajiem jautājumiem.
- (32) Ņemot vērā vajadzību pielāgot valsts civiltiesisko atbildību un procesuālos noteikumus, lai veicinātu MI iespējotu ražojumu un pakalpojumu ieviešanu ar labvēlīgiem iekšējā tirgus nosacījumiem, sabiedrības atbalstu un patērētāju uzticēšanos MI tehnoloģijai un tiesu sistēmai, ir lietderīgi noteikt termiņu, kurš ir ne vēlāk kā [divi gadi pēc šīs direktīvas stāšanās spēkā] un kurā dalībvalstīm jāpieņem vajadzīgie transponēšanas pasākumi.
- (33) Saskaņā ar Dalībvalstu un Komisijas 2011. gada 28. septembra kopīgo politisko deklarāciju par skaidrojošiem dokumentiem³⁹ dalībvalstis ir apņēmušās, paziņojot savus transponēšanas pasākumus, pamatotos gadījumos pievienot vienu vai vairākus dokumentus, kuros paskaidrota saikne starp direktīvas sastāvdaļām un atbilstīgajām daļām valsts transponēšanas instrumentos. Attiecībā uz šo direktīvu likumdevējs uzskata, ka šādu dokumentu nosūtīšana ir pamatota,

IR PIENĒMUŠI ŠO DIREKTĪVU.

1. pants

Priekšmets un piemērošanas joma

1. Šī direktīva paredz kopīgus noteikumus attiecībā uz:
- (a) pierādījumu izprasīšanu par augsta riska mākslīgā intelekta (MI) sistēmām, lai prasītājs varētu pamatot ārpuslīgumisku no vainas atkarīgu civilprasību par kaitējuma atlīdzināšanu;

³⁸ Eiropas Parlamenta 2020. gada 20. oktobra rezolūcija ar ieteikumiem Komisijai par mākslīgajam intelektam piemērojamo civiltiesiskās atbildības režīmu (2020/2014(INL)) (OV C 404, 6.10.2021., 107. lpp.).

³⁹ OV C 369, 17.12.2011., 14. lpp.

- (b) pierādīšanas pienākumu ārpuslīgumiskās no vainas atkarīgās civilprasībās, kas celtas valsts tiesās un attiecas uz MI sistēmas radītu kaitējumu.
2. Šo direktīvu piemēro ārpuslīgumiskām no vainas atkarīgām civilprasībām par kaitējuma atlīdzināšanu gadījumos, kad MI sistēmas radīts kaitējums iestājas pēc [*transponēšanas perioda beigām*].
- Šī direktīva neattiecas uz kriminālatbildību.
3. Šī direktīva neskar:
- (a) to Savienības tiesību aktu noteikumus, kas reglamentē atbildības nosacījumus transporta jomā;
 - (b) tiesības, kas cietušajai personai var būt saskaņā ar valsts tiesību aktiem, ar kuriem īsteno Direktīvu 85/374/EEK;
 - (c) atbrīvojumus no atbildības un uzticamības pārbaudes pienākumus, kas noteikti [Digitālo pakalpojumu aktā], un
 - (d) valsts noteikumus, kas nosaka, kurai pusei ir pierādīšanas pienākums, kāds ticamības līmenis ir vajadzīgs attiecībā uz pierādīšanas standartu vai kā tiek definēta vaina, izņemot 3. un 4. panta noteikumus.
4. Dalībvalstis var pieņemt vai paturēt spēkā valsts noteikumus, kas ir labvēlīgāki prasītājiem, lai pamatotu ārpuslīgumisku civilprasību par MI sistēmas radīta kaitējuma atlīdzināšanu, ar nosacījumu, ka šādi noteikumi ir saderīgi ar Savienības tiesību aktiem.

2. pants

Definīcijas

Šajā direktīvā piemēro šādas definīcijas:

- (1) “MI sistēma” ir MI sistēma, kas definēta [MI akta 3. panta 1. punktā];
- (2) “augsta riska MI sistēma” ir MI sistēma, kas minēta [MI akta 6. pantā];
- (3) “sagādātājs” ir sagādātājs, kas definēts [MI akta 3. panta 2. punktā];
- (4) “lietotājs” ir lietotājs, kas definēts [MI akta 3. panta 4. punktā];
- (5) “prasība par kaitējuma atlīdzināšanu” ir ārpuslīgumiska no vainas atkarīga civilprasība, kuras mērķis ir tāda kaitējuma atlīdzināšana, ko radījis MI sistēmas iznākums vai šādas sistēmas nespēja radīt iznākumu, ja šāds iznākums būtu bijis jārada;
- (6) “prasītājs” ir persona, kas ceļ prasību par kaitējuma atlīdzināšanu un
 - (a) kas ir cietusi no MI sistēmas iznākuma vai šādas sistēmas nespējas radīt iznākumu, ja šāds iznākums būtu bijis jārada;
 - (b) ir cietušās personas tiesību pārņēmēja vai kam ir subrogācijas tiesības saskaņā ar likumu vai līgumu; vai
 - (c) saskaņā ar Savienības vai valsts tiesību aktiem rīkojas vienas vai vairāku cietušo personu vārdā.

- (7) “iespējamais prasītājs” ir fiziska vai juridiska persona, kas apsver prasības celšanu par kaitējuma atlīdzināšanu, bet to vēl nav izdarījusi;
- (8) “atbildētājs” ir persona, pret kuru ir celta prasība par kaitējuma atlīdzināšanu;
- (9) “rūpības pienākums” ir rīcības standarts, kas valsts vai Savienības tiesību aktos noteikts, lai novērstu kaitējumu valsts vai Savienības tiesību aktos atzītām juridiskajām interesēm, kuras ietver dzīvību, fizisko neaizskaramību, īpašumu un pamattiesību aizsardzību.

3. pants

Pierādījumu izprasīšana un atspēkojama prezumpcija par neizpildi

1. Dalībvalstis nodrošina, ka valsts tiesas ir pilnvarotas, pamatojoties uz lūgumu, ko iesniedzis iespējamais prasītājs, kurš pirms tam sagādātājam, personai, uz ko attiecas sagādātāja pienākumi saskaņā ar [MI akta 24. pantu vai 28. panta 1. punktu], vai lietotājam ir prasījis atklāt tā rīcībā esošos attiecīgos pierādījumus par konkrētu augsta riska MI sistēmu, par kuru ir aizdomas, ka tā ir radījusi kaitējumu, bet ir saņēmis atteikumu, vai ko iesniedzis prasītājs, izdot rīkojumu par šādu pierādījumu izprasīšanu no minētajām personām.
Šā lūguma pamatošanai iespējamajam prasītājam ir jāiesniedz fakti un pierādījumi, kas ir pietiekami, lai pamatotu prasības par kaitējuma atlīdzināšanu ticamību.
2. Saistībā ar prasību par kaitējuma atlīdzināšanu valsts tiesa vienai no 1. punktā uzskaitītajām personām rīkojumu par pierādījumu izprasīšanu izdod tikai tad, ja prasītājs ir veicis visus samērīgos mēģinājumus iegūt attiecīgos pierādījumus no atbildētāja.
3. Dalībvalstis nodrošina, ka valsts tiesas ir pilnvarotas, pamatojoties uz prasītāja lūgumu, izdot rīkojumu īstenot īpašus pasākumus 1. punktā minēto pierādījumu saglabāšanai.
4. Valstu tiesas pierādījumu izprasīšanu ierobežo līdz tam, kas ir nepieciešams un samērīgi, lai pamatotu iespējamu prasību vai prasību par kaitējuma atlīdzināšanu, bet saglabāšanu – līdz tam, kas ir nepieciešams un samērīgi, lai pamatotu šādu prasību par kaitējuma atlīdzināšanu.

Nosakot, vai rīkojums par pierādījumu izprasīšanu vai saglabāšanu ir samērīgs, valsts tiesas ņem vērā visu pušu, to skaitā attiecīgo trešo personu, likumīgās intereses, jo īpaši attiecībā uz komercnoslēpumu Direktīvas (ES) 2016/943 2. panta 1. punkta nozīmē un konfidencialas informācijas, piemēram, ar sabiedrisko vai valsts drošību saistītas informācijas, aizsardzību.

Dalībvalstis nodrošina, ka tad, ja izdots rīkojums par tāda komercnoslēpuma vai iespējama komercnoslēpuma izprasīšanu, ko tiesa ir atzinusi par konfidencialu Direktīvas (ES) 2016/943 9. panta 1. punkta nozīmē, valsts tiesas pēc puses pienācīgi pamatota pieprasījuma vai pēc savas iniciatīvas ir pilnvarotas veikt konkrētus pasākumus, kas vajadzīgi, lai saglabātu konfidencialitāti, ja minētos pierādījumus izmanto vai uz tiem atsaucas tiesvedībā.

Dalībvalstis arī nodrošina, ka personai, kurai izdots rīkojums par 1. vai 2. punktā minēto pierādījumu izprasīšanu vai saglabāšanu, ir atbilstīgi procesuālie tiesiskās aizsardzības līdzekļi, lai reaģētu uz šādiem rīkojumiem.

5. Ja atbildētājs attiecībā uz prasību par kaitējuma atlīdzināšanu neizpilda valsts tiesas rīkojumu par to pierādījumu izprasīšanu vai saglabāšanu, kas ir tā rīcībā saskaņā ar 1. vai 2. punktu, valsts tiesa prezumē, ka atbildētājs nav izpildījis attiecīgo rūpības pienākumu, jo īpaši 4. panta 2. vai 3. punktā minētajos apstākļos, ko ar pieprasītajiem pierādījumiem bija paredzēts pierādīt attiecīgās kaitējuma atlīdzināšanas prasības vajadzībām.

Atbildētājam ir tiesības atspēkot minēto prezumpciju.

4. pants

Atspēkojama cēloņsakarības prezumpcija vainas gadījumā

1. Ievērojot šajā pantā noteiktās prasības, valsts tiesas nolūkā piemērot atbildības noteikumus kaitējuma atlīdzināšanas prasībai prezumē cēloņsakarību starp atbildētāja vainu un MI sistēmas radīto iznākumu vai MI sistēmas nespēju radīt iznākumu, ja ir izpildīti visi turpmāk minētie nosacījumi:
 - (a) prasītājs ir pierādījis vai tiesa saskaņā ar 3. panta 5. punktu ir prezumējusi atbildētāja vai personas, par kuras uzvedību atbildētājs ir atbildīgs, vainu, kas izpaužas kā tāda Savienības vai valsts tiesību aktos noteiktā rūpības pienākuma neizpilde, kura tiešais mērķis ir aizsargāt pret nodarīto kaitējumu;
 - (b) pamatojoties uz lietas apstākļiem, var pamatoti uzskatīt, ka minētā vaina ir ietekmējusi MI sistēmas radīto iznākumu vai MI sistēmas nespēju radīt iznākumu;
 - (c) prasītājs ir pierādījis, ka MI sistēmas radītais iznākums vai MI sistēmas nespēja radīt iznākumu ir izraisījis kaitējumu.
2. Attiecībā uz prasību par kaitējuma atlīdzināšanu, kura vērsta pret augsta riska MI sistēmas sagādātāju, uz ko attiecas [MI akta] III sadaļas 2. un 3. nodaļā noteiktās prasības, vai pret personu, uz kuru attiecas sagādātāja pienākumi saskaņā ar [MI akta 24. pantu vai 28. panta 1. punktu], 1. punkta a) apakšpunkta nosacījums ir izpildīts tikai tad, ja sūdzības iesniedzējs ir pierādījis, ka sagādātājs vai attiecīgā gadījumā persona, uz ko attiecas sagādātāja pienākumi, nav izpildījusi kādu no turpmāk uzskaitītajām prasībām, kuras noteiktas minētajās nodaļās, ņemot vērā veiktās darbības riska pārvaldības sistēmā un riska pārvaldības sistēmas rezultātus saskaņā ar [MI akta 9. pantu un 16. panta a) punktu]:
 - (a) MI sistēma ir sistēma, kurā izmanto metodes, kas ietver tādu modeļu apmācību ar datiem, un kura nav izstrādāta, pamatojoties uz apmācības, validēšanas un testēšanas datu kopām, kas atbilst [MI akta 10. panta 2.–4. punktā] minētajiem kvalitātes kritērijiem;
 - (b) MI sistēma netika projektēta un izstrādāta tā, lai tā atbilstu [MI akta 13. pantā] noteiktajām pārredzamības prasībām;
 - (c) MI sistēma netika projektēta un izstrādāta tā, lai MI sistēmas lietošanas laikā fiziskas personas to varētu efektīvi pārraudzīt saskaņā ar [MI akta 14. pantu];
 - (d) MI sistēma netika projektēta un izstrādāta tā, lai tā, ņemot vērā tai paredzēto nolūku, sasniegtu atbilstošu precizitātes, noturības un kiberdrošības līmeni saskaņā ar [MI akta 15. pantu un 16. panta a) punktu], vai
 - (e) korektīvie pasākumi, kas vajadzīgi, lai panāktu MI sistēmas atbilstību [MI akta III sadaļas 2. nodaļā] noteiktajām prasībām vai lai sistēmu vajadzības gadījumā

izņemtu vai atsauktu no tirgus saskaņā ar [MI akta 16. panta g) punktu un 21. pantu], netika veikti nekavējoties.

3. Attiecībā uz prasību par kaitējuma atlīdzināšanu, kura vērsta pret augsta riska MI sistēmas lietotāju, uz kuru attiecas [MI akta] III sadaļas 2. un 3. nodaļā noteiktās prasības, 1. punkta a) apakšpunkta nosacījums ir izpildīts, ja prasītājs pierāda, ka lietotājs:
 - (a) nav izpildījis savu pienākumu izmantot vai uzraudzīt MI sistēmu saskaņā ar pievienotajām lietošanas instrukcijām vai attiecīgā gadījumā apturēt vai pārtraukt tās izmantošanu saskaņā ar [MI akta 29. pantu], vai
 - (b) MI sistēmā ir ievadījis tāds tā kontrolē esošus ievaddatus, kuri nav atbilstoši sistēmas paredzētajam nolūkam saskaņā ar [likuma 29. panta 3. punktu].
4. Attiecībā uz prasību par kaitējuma atlīdzināšanu, kura attiecas uz augsta riska MI sistēmu, valsts tiesa 1. punktā noteikto prezumpciju nepiemēro, ja atbildētājs pierāda, ka prasītājam ir pieejami pietiekami pierādījumi un zinātība, lai pierādītu 1. punktā minēto cēloņsakarību.
5. Attiecībā uz prasību par kaitējuma atlīdzināšanu, kura attiecas uz MI sistēmu, kas nav augsta riska MI sistēma, 1. punktā noteikto prezumpciju piemēro tikai tad, ja valsts tiesa uzskata, ka prasītājam ir pārmērīgi grūti pierādīt 1. punktā minēto cēloņsakarību.
6. Attiecībā uz prasību par kaitējuma atlīdzināšanu, kura vērsta pret atbildētāju, kas MI sistēmu izmantojis personiskas neprofesionālas darbības veikšanai, 1. punktā noteikto prezumpciju piemēro tikai tad, ja atbildētājs ir būtiski mainījis MI sistēmas darbības nosacījumus vai ja atbildētājam bija pienākums un tas bija spējīgs noteikt MI sistēmas darbības nosacījumus, taču to nav izdarījis.
7. Atbildētājam ir tiesības atspēkot 1. punktā noteikto prezumpciju.

5. pants

Izvērtēšana un mērķtiecīga pārskatīšana

1. Komisija līdz [DATUMS – pieci gadi pēc transponēšanas perioda beigām] pārskata šīs direktīvas piemērošanu un iesniedz ziņojumu Eiropas Parlamentam, Padomei un Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai, kuram vajadzības gadījumā pievieno tiesību akta priekšlikumu.
2. Ziņojumā izvērtē 3. un 4. panta ietekmi uz šīs direktīvas mērķu sasniegšanu. Jo īpaši tajā būtu jāizvērtē, vai noteikumi par atbildību neatkarīgi no vainas ir piemēroti prasībām, kas vērstas pret konkrētu MI sistēmu operatoriem, ja vien uz tām jau neattiecas citi Savienības noteikumi par atbildību, un vai ir nepieciešams apdrošināšanas segums, vienlaikus ņemot vērā ietekmi uz MI sistēmu ieviešanu un izmantošanu, jo īpaši mazos un vidējos uzņēmumos.
3. Komisija izveido uzraudzības programmu ziņojuma sagatavošanai saskaņā ar 1. un 2. punktu un nosaka, kā un ar kādiem intervāliem tiks vākti dati un citi nepieciešamie pierādījumi. Programmā konkretizē, kādas darbības Komisijai un dalībvalstīm jāīsteno attiecībā uz datu un citu pierādījumu vākšanu un analizēšanu. Minētās programmas vajadzībām dalībvalstis līdz [otrā pilnā gada 31. decembrim pēc transponēšanas perioda beigām] un līdz katra nākamā gada beigām paziņo Komisijai attiecīgos datus un pierādījumus.

6. pants

Grozījums Direktīvā (ES) 2020/1828

Direktīvas (ES) Nr. 2020/1828⁴⁰ I pielikumam pievieno šādu 67. punktu:

“67) Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES).../... (... gada...) par ārpuslīgumiskās civiltiesiskās atbildības noteikumu pielāgošanu mākslīgajam intelektam (MI atbildības direktīva) (OV L ..., ..., ... lpp.).”.

7. pants

Transponēšana

1. Dalībvalstīs stājas spēkā normatīvie un administratīvie akti, kas vajadzīgi, lai izpildītu šīs direktīvas prasības vēlākais līdz [divi gadi pēc stāšanās spēkā]. Dalībvalstis tūlīt dara zināmus Komisijai minēto noteikumu tekstus.

Kad dalībvalstis pieņem minētos noteikumus, tajos ietver atsauci uz šo direktīvu vai šādu atsauci pievieno to oficiālai publikācijai. Dalībvalstis nosaka, kā izdarāma šāda atsaucē.

2. Dalībvalstis dara Komisijai zināmus to tiesību aktu galvenos noteikumus, ko tās pieņem jomā, uz kuru attiecas šī direktīva.

8. pants

Stāšanās spēkā

Šī direktīva stājas spēkā divdesmitajā dienā pēc tās publicēšanas *Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī*.

9. pants

Adresāti

Šī direktīva ir adresēta dalībvalstīm.

Briselē,

*Eiropas Parlamenta vārdā –
priekšsēdētāja*

*Padomes vārdā –
priekšsēdētājs*

⁴⁰ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2020/1828 (2020. gada 25. novembris) par pārstāvības prasībām patērētāju kolektīvo interešu aizsardzībai un ar ko atceļ Direktīvu 2009/22/EK (OV L 409, 4.12.2020., 1. lpp.).